

97. וכאשר הגיע דריוש וצבא היבשה עמו אל האיסטרוס וכאשר עברוהו כולם, צוה דריוש ליונים להרוס את הגשר וללכת אחריו ביבשה יחד עם הצבא אשר באניות. והנה כאשר אמרו היונים להרוס את הגשר ולמלא אחרי הפקודה, דבר אל דריוש קואיס בן אַרְכֶסְנֶדְרוֹס, מצביא המיטילינים, את הדברים האלה, אחרי אשר שאל תחלה אם יהיה רצוי לפניו לשמוע דעת איש הרוצה לחוות דעתו: "המלך, אתה אומר לצאת למלחמה על ארץ, אשר לא תראה בה לא שדה נעבד ולא עיר נושבת. לכן הנח את הגשר הזה על מקומו והשאר לשומרים עליו את אלה האנשים אשר גשרוהו. אם יעלה הדבר כחפץ לבנו במצאנו את הסקיתים, תהיה לנו דרך לשוב בה, ואם לא נוכל למצוא אותם, אזי תהיה לנו הדרך לשוב בה בטוחה, כי הלא אינני ירא פן ינחלו הסקיתים נצחון עלינו בקרב, רק כי לא יעלה בידינו למצוא אותם ונסבול כאשר נתעה מן הדרך. ואם יאמר איש כי אני מדבר את כל הדברים האלה לטובתי, למען אשאר, הלא אני, המלך, מביע רק את הדעה הנראת בעיני ליותר מועילה ואנכי אלך אחריו ואינני רוצה להשאיר". דריוש שמח מאד לעצה הזאת ויאמר אליו: "אורח מְלָסְבוֹס בשובי אל ביתי בשלום, תבוא לפני אל נכון, כי אשיב על עצתך הטובה במעשים טובים".

98. כה דבר וקשר ששים קשרים ברצועה, אחרי־כן קרא לשיחה את הטירנים של היונים ודבר אליהם כדברים האלה: "אנשים יוניים, את הדעה הקודמת אשר חיתי בנוגע לגשר, אעזוב, קחו את הרצועה הזאת ועשו ככה: מיד אחרי ראותכם אותי יוצא נגד הסקיתים, מהעת ההיא תתירו מדי יום ביומו קשר אחד; ואם במשך העת ההיא לא אבוא ועברו לכם הימים לפי הקשרים, תפליגו לארצכם. ועד העת ההיא, מכיון ששניתי ככה את החלטתי, שמרו על הגשר ובכל אומץ־לבבכם תעשו לקיומו ולשמירתו. אם תעשו ככה אודה לכם מאד". אחרי הדברים האלה המשיך דריוש את דרכו.

99. יותר מאשר ארץ הסקיתים חודרת תרקה אל תוך הים. סמוכה למפרץ אשר נתהווה בארץ הזאת נמצאת ארץ הסקיתים ואל תוכה שוטף האיסטרוס הפונה עם שפכו לעבר דרומי מזרחי. בהתחילו מהאיסטרוס אציין לפי המדידות חלק מארץ הסקיתים עצמה המשתרעת לעבר הים. מהאיסטרוס מתחילה כבר ארץ הסקיתים העתיקה, המשתרעת דרומה עד העיר הנקראת קֶרְקִינְטִיס⁽¹⁾. הארץ אשר אחריה, הנמשכת לאורך אותו הים, והיא ארץ הררית ומשתרעת אל תוך הים, מיושבת מעם הָטָאבְּרִי עד החרסוניסוס הנקרא הפראי והמשתרע עד הים לצד מזרח. כי שני חלקים מגבולי ארץ הסקיתים נמשכים לאורך הים, לדרום ולמזרח, כמו אלה של ארץ אטיקה ובאופן דומה לה יושבים גם הסאברים

(1) על־אודותיה ראה IV 55.

בארץ הסקיתים, כאילו ישב באטיקה עם אחר ולא האתונאים, בנוית הסנונית, וכאילו היתה זאת חודרת יותר אל תוך הים מהגליל התורקי עד האנפליסטי⁽¹⁾. אני אומר זאת עד כמה שיש להשוות דבר קטן עם דבר גדול. וזאת היא תכונת ארץ הטאברים. ואשר לא סבב עוד את החלק הזה של אטיקה, לו אבאר באופן אחר: כאילו משל עם אחר ולא היאפיגים בארץ היאפיגים⁽²⁾ ויחתכו להם מהנמל בִּרְנָטְסוֹן⁽³⁾ עד טרס⁽⁴⁾ וישבו בקצה הזה. באמרי רק את שתי אלה יכול אני לאמר הרבה השואות אשר אליהן דומה ארץ הטאברים.

100. מארץ הטאברים והלאה יושבים סקיתים בארץ, צפונה מהטאברים ובחלק המשתרע אל הים המזרחי — מהבוספורוס הקימרי מערבה ומהים המיאוטי עד הנהר טנאים המשתפך לתוך הזוית הפנימית של האגם הזה. בחלק מהאיסטרוס וצפונה המשתרע ליבשת פנימה מוגבלת ארץ הסקיתים תחלה מהאגתירסים, אחרי־כן מהנאָבְרים, הלאה מהאנדרופיגים ולסוף מהלנכלינים.

101. בהיות ארץ הסקיתים מרובעת ושני צלעותיה משתרעים לאורך הים, לכן מדת כל צלע, הן ליבשת פנימה הן לצד הים, שוה. כי מהאיסטרוס אל הבוריסתניס דרך עשרה ימים, מהבוריסתניס עד הים המיאוטי גם כן עשרה ימים. ומהים אל הארץ פנימה, אל המלנכלינים היושבים לצפון הסקיתים דרך עשרים יום. ואת הדרך העושים ביום אחד שערתי למאתים ריס⁽⁶⁾. ככה עולים הגבולות המאוזנים של ארץ סקיתיה לארבעת אלפים ריס והזקופים, המוליכים אל תוך היבשת פנימה, גם כן כמספר הזה. לארץ הזאת, אפוא, גודל כזה.

102. והסקיתים שמו אל לבם, כי הם לבדם לא יוכלו להדוף בשדה המלחמה את חיל דריוש, לכן שלחו מלאכים אל העמים שכניהם, ולכן התאספו יחד מלכיהם והתיעצו, כי ראו צבא גדול כזה הולך הלוך וקרב. המלכים אשר התאספו היו מהטאברים, האגתי־רִסִים, הנאבְרים, האַנְדְרוֹפִיגִים, המֶלְנְכְלִינִים והגִלְוִינִים, הבוריִנים והסאברוֹמִטים.

103. מהעמים האלה לטאברים המנהגים האלה: הם מקריבים לאלה הבתולה⁽⁶⁾ את האנשים, אשר נשברה ספינתם בים ואת אלה מהיוונים אשר הם תופשים, באופן זה: אחרי אשר הקדישו אותם הם מכים באלה על ראשם. יש אומרים, כי דוחפים מהרמה התלולה את הגוף למטה, כי המקדש נבנה על רמה.

(1) שמות של שני גלילים באטיקה.

(2) איטליה הדרומית.

(3) היום ברוניסיום.

(4) טרנסוס.

(5) השוה פסחים צ"ג ע"ב וירושל' ריש ברכות, ומכילתא פ' ויסע, שמהלך אדם בינוני ביום

עשרה פרסה, ופרסה = 30 ריס, יוצא שדרך יום לפי התלמוד הוא שלש מאות ריס.

(6) היוונים זהו אותה לארטמיס.

ואת הראש הם תוקעים ושמים על נס. אחרים אמנם מסכימים אשר לראש, אך אומרים, כי הגוף אינו נדחף מהרמה, כי אם נקבר באדמה; האלה הזאת, אשר אליה מקריבים, לדברי הטאברים עצמם, היא אִיפִיגֶנֶה בת אַנְמֶמְנוֹן. עם אויביהם הנופלים בידיהם הם עושים ככה: כל אחד חותך את הראש ומביאו לביתו, אחרי־כן הוא מוקיע אותו על עץ גבוה ומעמיד אותו מעל הבית עד שהוא מתרומם הרבה, ביחוד מעל המעשנה. הם אומרים, כי אלה שומרים על הבית כולו ברחפס עליו. הם חיים על השלל והמלחמה¹.

104. חיי האגתירסים² הם הדשנים בין בני־אדם והם נושאים על גופם הרבה זהב; הם מחליפים את נשותיהם, למען יהיו אחים איש עם רעהו וכולם קרובים ולא תהיינה קנאה ושנאה ביניהם. בשאר מנהגיהם הם קרובים לתרקים. 105. הנאברים³ חיים לפי מנהגי הסקיתים. דור אחד לפני מסע דריוש היו נאלצים לעזוב את כל הארץ מפני הנחשים, כי ארצם מגדלת הרבה נחשים עוד יותר ירדו עליהם מלמעלה מתוך המדבריות, עד כי היו נלחצים לעזוב את ארצם והתישבו יחד עם הבודינים. כנראה אנשים אלה הם מכשפים. כי הסקיתים והיוונים היושבים בארץ הסקיתים מספרים, כי פעם בכל שנה נהפך כל אחד מהנאברים ימים מעטים לזאב, ואחרי־כן הוא שב לתארו. אמנם אני אינני מאמין לדבריהם, בכל אשר הם מספרים זאת וגם נשבעים על דבריהם.

106. לאנדרופגים⁴ המנהגים הכי־פראים בין כל בני־אדם; הם אינם מאמינים במשפט ואין ביניהם כל חוק. הם גודדים ותלבתם דומה לזאת של הסקיתים, אך יש להם שפה מיוחדת, ורק הם לבדם בין עמים אלה אוכלים בשר אדם. 107. כל המלנכלינים⁵ לובשים בגדים שחורים ומהם בא להם גם השם. הם חיים לפי מנהגי הסקיתים.

108. הבודינים⁶ הם עם גדול ורב, לכולם עינים. תכולות מאד ושער צהוב. בארצם יש עיר בנויה מעץ ושם העיר גֶלֶוֹנוֹס, אורך כל צלע החומה שלשים ריס והיא גבוהה וכולה עץ וגם בתיהם ומקדשיהם עץ. כי יש שם מקדשים לאלים יוונים בנויים עם מצבות, מזבחות והיכלות מעץ בדרך היוונים ובכל שלש שנים הם חוגגים חג לדיוניסוס ומתהללים. כי הגלונים היו בראשונה יוונים וכאשר גורשו מערי המסחר התישבו בין הבודונים והם מדברים בין בשפת הסקיתים בין בשפת היוונים.

1) השוה מה שירמיהו ו' כיג אומר על הסקיתים: "אכזרי הוא ולא ירחמו", לפי אחדים מהמפרשים השם "גוג" בנבואות יחזקאל מכון אל שבטי הסקיתים שיבואו "מירכתי צפון".

2) הם גרו כיוננברגן של היום.

3) השוה על־אודותיהם IV 51-17.

4) על־אודותיהם ראה IV 21.

5) על־אודותיהם ראה IV 18.

109. הבודינים אינם מדברים באותה השפה כמו הגלונים, גם דרכי חייהם הם אחרים, יען כי הבודינים, בהיותם ילידי הארץ, הם נודדים, והם לבדם מבין עמי הארץ הזאת אוכלים את פרי האשוח⁽¹⁾. אולם הגלונים עובדים את האדמה, אוכלים לחם ויש להם גנים ואינם דומים להם לא בדמותם ולא בצבעם. אמנם בפי היוונים נקראים גם הבודינים גלונים, אבל ללא צדק. ארצם מכוסה כולה יערות שונים. ביער הכי צפוף משתרע אגם גדול ורחב ידים ובצה וקנה וסוף מסביב לו. בו הם צדים כלבי־המים, בָּבְרִים וחיות אחרות בעלות פנים מרובעים ואת עורותיהם תופרים מסביב לפרוותיהם; גם אֶשְׁכֵיהֶם⁽²⁾ מועילים להם לרפואת הרחם.

110. על־דבר הסֶאברִזִּים⁽³⁾ מספרים את זה: כאשר נלחמו היוונים באֶמְזוֹנֹת⁽⁴⁾ – את האמזונות קוראים הסקיתים אוֹיאֶרְפֶּסָה, פרושהשם הזה בשפת יוון: רוצחי גברים, אוֹיאֶר אומרים על גבר, ופֶּסָה רָצַח – מספרים, כי היוונים נחלו אז נצחון בקרב על־יד הֶתְרִמֹּדוֹן⁽⁵⁾ והפליגו בהולכים עמהם מאמזונות בשלש אניות עד כמה שיכלו לקחת בשביה, אולם בלב הים התנפלו הן עליהם והרגום. אבל לא ידעו לנסוע באניות ולא להשתמש בהגה ולא במפרש ולא במשוט, כי אם אחרי הרגן את הגברים נשאו מגלי־הים ורוח והגיעו אל הֶקְרִימִיִּים⁽⁶⁾ אשר על הים המיאֶוֹסִי. הקרימינים אלה הם בארץ הסקיתים החפשיים. פה ירדו האמזונות מהאניות אל היבשה ועשו את דרכם אל הארץ הנושבת. בהפגשן בעדר הראשון של סוטים גולו אותם וישבו עליהם ושסו את ארץ הסקיתים.

111. והסקיתים לא יכלו להבין את הדבר, כי לא ידעו לא את השפה ולא את התלבושת ולא את העם, והיה לפלא בעיניהם מאין באו; הם חשבו אותן לגברים בגיל רך ולכן החלו להלחם בהן. אולם מתוך הקרב נפלו חללים בידי הסקיתים וכך הכירו, כי נשים הן. ובכן נועצו וגמרו ביניהם לבלי להרוג אותן בשום פנים, כי אם לשלוח אליהן את הצעירים מביניהם, בהעריכם את מספרם כמספר אשר היו הן. הם יחנו קרוב להן ויעשו כל אשר גם הן תעשינה, ואם תרדופנה אחריהם, לא ילחמו בהן, כי אם ינוסו, וכשתפסקנה מלרדוף אחריהם, ישובו ויחנו בקרבתן. כל זאת גמרו הסקיתים ביניהם בחפצם כי יולדו להם בנים מהן.

(1) אצטרובלים.

(2) כנראה כוננו לענבר הנמצא בבלוט קרוב לאשך הבר והיו משתמשים בו לתרופות.

(3) על־אורותיהם ראה IV 21.

(4) עם האמזונות נלחמו מהיוונים הירקלס, בלרופונטס, תסיאוס. לפי אגדה עברית גם אלכסנדר

מוקדון.

(5) התרמודון משתפך לתוך הים השחור על יד העיר תמיסקירה. ראה IV 86.

(6) סלעים בתוך הים, מקומם היום בלתי ידוע, השוה IV 20.

112. הבחורים הנשלחים עשו ככל אשר צווי. כאשר נוכחו האמזונות כי הם לא באו ומחשבה רעה בלבם, לא שמו לבן אליהם ושתי המחנות הלכו הלוך וקרוב מיום אל יום אשה אל רעותה. לבחורים, כמו לאמזונות, לא היה מאומה מלבד נשקם וסוסייהם ואלה כמו אלה היו על הציד והבהנה.

113. לעת הצהרים היו האמזונות עושות ככה: הן התפורו אחת אחת או שתיים שתיים, רחוקה אשה מחברתה, לעשות את צרכיהן. כשהרגישו הסקיתים בדבר עשו גם הם ככה, ואיש איש מהם התקרב לאשה אשה מהן בהיותה לבדה, והאמזונה לא דחתה אותו מעליה, כי אם נתנה לו לבוא אליה. אמנם לא יכלו לדבר ביניהם, כי לא ידעו איש את שפת רעהו, אולם בידה הורה, כי יבוא מחר למקום הזה ויביא אתו עוד אחד, ונתנה לו אות כי שנים יהיו וכי גם היא תביא עוד אחת. והבחור, כאשר שב למקומו, ספר כל זה לאחרים; למחרת בא הוא אל המקום ההוא וגם הביא אחר עמו ומצא את האמזונה ועוד אחת מחכות לו. כאשר נודע זה לבחורים האחרים כבשו גם הם להם את האמזונות האחרות.

114. אחרי־כן אחדו את מחנותיהם וישבו יחד ולכל אחד היתה לאשה זו אשר הזדוג עמה תחלה. את שפת הנשים לא יכלו הגברים ללמוד, אולם את שפת הגברים תפשו הנשים. וכאשר הבינו איש את רעהו אמרו הגברים אל האמזונות כדברים אלה: "יש לנו הורים ויש לנו גם רכוש; ועתה אין אנחנו רוצים לחיות עוד חיים כאלה, כי אם נשוב אל העם ונחיה, ונשינו תהיינה אתן ולא אחרות". לדברים אלה השיבו הן ככה: "לא נוכל לשבת יחד עם נשיכם כי אין לנו אותם המנהגים אשר להן. אנחנו אווזות בקשת ורומח ורוכבות על סוסים, אולם מלאכות נשים לא למדנו, ונשיכם אינן עושות מכל אשר הזכרנו, אך עושות הן רק מלאכות נשים, נשאות בעגלות ואינן הולכות לצוד ציד או למקום אחר, לא נוכל אפוא לחיות עממן בשלום. אולם אם אתם רוצים כי נהיה לכם לנשים וכי תחשבו לישרים מאד, לכו אל הוריהם וקבלו את חלקכם ברכוש ואחרי כן תבואו ונשב יחד לעצמנו".

115. הבחורים שמעו בקולן ועשו ככה: אחרי קבלם את המגיע להם מהרכוש שבו אל האמזונות ונשיהם אמרו להם כדברים האלה: "אנחנו יראות ומפחדות אם עלינו יהיה לשבת בארץ הזאת, יען כי הרחקנו אתכם מאבותיכם וגם הרענו לארצכם הרבה; אולם יען אתם רוצים בנו כי נהיה לכם לנשים, לכן עשו את הדבר הזה יחד אתנו: הבה נקומה ונצא מהארץ הזאת ונעבור את הנהר טנאס ושם נשב".

116. גם לזאת שמעו הבחורים. הם עברו את הטנאס ועשו את דרכם מזרחה, דרך שלשת ימים מהטנאס ושלשה ימים מהים המיאוטי צפונה. וכאשר באו למקום, אשר בו הם יושבים היום, התישבו שם. ומאז חיות נשי הסאברר-

מסים את חייהם הקדמונים. והן רוכבות על סוסים ויוצאות לצוד ציד יחד עם הגברים ובלי הגברים וגם יוצאות למלחמה ותלבשתן כתלבושת הגברים.

117. הסאברומטים מדברים בשפת הסקיתים, אך משבשים אותה מאז ומקדם, יען כי האמונות לא למדה כהוגן. אשר לנשואים קבוע אצלם ככה: אין עלמה נשאת עד אשר הרגה איש מהאויבים. לכן אחדות מהן מתות גם זקנות טרם תהיינה לנשואות כי לא יכלו למלא אחרי החוק.

118. ובכן (1) אל מלכי העמים אשר נוסדו יחד, כאשר הזכרתי, באו מלאכי הסקיתים להודיע להם וספרו, כי הפרסי אחרי אשר הכניע את הכל אשר ביבשת האחרת (2) גָּשֶׁר גָּשֶׁר על מיצר הבוספורוס ועבר אל היבשת הזאת (3), ואחרי עברו והכניעו את התרקים גשר גשר על הנהר איסטרוס ובחפצו להכניע תחתיו גם את כל העמים האלה. ולכן אל תעמדו מרחוק ולא תתנו כי נאבד, רק מאוחדים נצא נגד ההולך הלך וקרוב. האם לא תעשו את הדבר הזה? בצרה או נעזוב את הארץ או נשאר ונכרות ברית. כי מה עלינו לעשות, אם לא תחפצו לבוא לעזרתנו? ומצבכם לא יקל אחרי-כן. כי הפרסי בא גם נגדכם לא פחות מאשר נגדנו. והוא אינו מסתפק בזה אשר יכניע רק אותנו ואתכם יעזוב. וראיה גדולה לדברינו נאמר לכם בזה: כי לו יצא הפרסי להלחם בנו לבד, ברצותו להנקם מאתנו בעד העבדות לפנים (4), היה עליו להתרחק מכל שאר הארצות וככה ללכת נגדנו, או היה מראה לכולם, כי הוא יוצא למלחמה על הסקיתים ולא על האחרים. אולם כעת, אחרי אשר עבר אל היבשת הזאת, כובש הוא את כל העמים אשר הוא פוגש בדרכו. הנה הוא הכניע לא רק את התרקים האחרים, כי אם גם את הגֶּטִים היושבים בקרבנותיו.

119. אחרי אשר הסקיתים הודיעו כל זאת התיעצו מלכי העמים אשר באו והיו חלוקים בדעותיהם. הגֶּלֶזִי הַבּוּדִינִי והסאברומטי היו בדעה אחת לעזור לסקיתים, אולם האגתירסי, הנאברי, האנדרופגי ומלכי המלנכלינים והסאברים השיבו לסקיתים את התשובה הזאת: „לולא הייתם אתם הראשונים לעשות לפרסים עול ולהתחיל במלחמה, היה נחשב בעינינו זאת אשר אתם דורשים כעת מאתנו לצדק, היינו שומעים אליכם והיינו עושים מה שאתם עושים. ועתה, אתם כאתם לגבול ארצם בלעדינו והטלתם את שלטונכם על הפרסים כל הזמן שנתן לכם האל, ועתה, כי עורר האל ההוא אותם, הם משלמים לכם כגמולכם. אנחנו לא הרענו לאנשים האלה, לא אנחנו, וגם היום לא ננסה להיות הראשונים

(1) המשך מלחמת הסקיתים שהתחילה IV 92.

(2) אסיה.

(3) אירופה.

(4) השנה IV 1. בשנת 633.

להרע להם. אבל אם יצא⁽¹⁾ עלינו ויתחיל להרע לארצנו, גם אנחנו לא נסבול את זאת. עד אשר נראה זאת, נשאר אצלנו, יען כי חושבים אנחנו, כי הפרסים לא באו להלחם בנו, כי אם באלה אשר היו הגורמים להרע להם.

120. הסקיתים בשמעם את התשובה הזאת, החליטו לבלי להלחם במלחמה גלויה, אחרי אשר הללו לא הצטרפו אליהם להיות לבעלי בריתם, כי אם לסגת אחור ולהשתמט, לסתום הבארות ואת המעינות, אשר יעברו עליהם, להשחית את עשב האדמה ולהפרד לשתי מחנות. למחנה האחת, אשר המלך סקופסס עמד בראשה, יתחברו הסאברומטים. עליהם לסגת אחור, אם הפרסי יפנה לעבר הזה ולברוח ישר אל הנהר טנאיס לאורך הים המיאטי, אולם כאשר יחזיר הפרסי את פניו, יתקרבו להדביק אחריו. זאת היתה מחנה אחת מהממלכה, אשר נשלחה בדרך הזאת, כאשר אמרתי, השתיים האחרונות מהממלכיים, הגדולה, אשר בראשה עמד המלך איֶנְתִּירסוס, והשלישית, אשר בראשה עמד המלך סֶפְסִיס תתאחדנה יחד עם הגלונים והבודינים ותלכנה גם הן דרך יום אחד לפני הפרסים ותסוגנה אחור בהשתמטן ותעשינה כאשר הקלטי. בתחלה ימשיכו אותם⁽²⁾ ישר אל הארצות של אלה אשר סרבו להיות בעלי בריתם, כדי שילחמו⁽³⁾ גם עם אלה: אם לא הסכימו לקבל עליהם את המלחמה בפרסים מרצונם, ילחמו בכל זאת אתם נגד רצונם. אחרי־כן יפנו אל ארצם ויתקפואם יראה להם הדבר לנכון לפי החלטתם. 121. את הדברים האלה החליטו הסקיתים למען קדם פני צבא דריוש:

הם שלחו חלוצים לפניהם, את רוכביהם הכי־טובים, ואת העגלות, אשר בהן היו כל ילדיהם ונשותיהם, ואת כל הבהמה, מלבד אלה שהיו נחוצות לצידה עצרו להם, ואת האחרות שלחו לפניהם יחד עם העגלות וצוו ללכת תמיד צפונה.

122. אלה נשלחו אפוא בראש וחלוצי הסקיתים מצאו את הפרסים במרחק שלשה ימים בערך מהאיסטרוס ואחרי אשר מצאו אותם חנו דרך יום אחד רחוק מהם והשחיתו את כל צמח האדמה. והפרסים, אך ראו כי הופיעו רוכבי הסקיתים הלכו תמיד בעקבות המשתמטים. ואם כן, יען כי הפרסים הלכו ישר רק אחרי אחת מהמחנות, הדביקו אחריו מזרחה ולעבר הטנאיס. ואחרי אשר עברו הסקיתים את הנהר טנאיס, עברו גם הפרסים ברדפם אחריהם עד אשר עברו את ארץ הסאברומטים והגיעו לארץ הבודינים.

123. כל עוד עברו הפרסים בארץ הסקיתים והסאברומטים לא היה להם דבר להשחית, כי הארץ היתה שממה. אולם כאשר חדרו לתוך ארץ הבודינים ומצאו שם את מבצר העץ נעזב מכל וכל מהבודינים ואיש אין בו, הציתו בו

(1) מלך הפרסים.

(2) את הפרסים.

(3) הפרסים.

אש. אחרי עשותם זאת, הדביקו אחריהם והלכו בעקבותיהם עד אשר הגיעו, אחרי עברם גם את הארץ הזאת, למדבר. המדבר הזה אינו מיושב מִבְּנֵי־אָדָם ומשתרע מצפון לארץ הבודינים ושטחו דרך שבעה ימים. מצפון למדבר יושבים התיִּפְּטָטִים ומאֲרָצָם יוצאים ארבעה נהרות גדולים, השוטפים דרך ארץ המיאוטים ומשתפכים אל תוך הים הנקרא המיאוטי. שמותיהם הם: לִיקוֹס, אֲוָרוֹס, סִנִּיס, סִירְגִּיס¹.

124. כאשר הגיע דריוש אל המדבר פסק מלכת הלאה ותקע את מחנהו על יד הנהר אֲוָרִיס. אחרי עשותו זאת בנה שמונה מבצרים גדולים במרחק שוה אחד מהשני, כששים ריס, אשר חורבותיהם עמדו עוד בימי בעת אשר היה עסוק בענינים אלה, סבבו ועברו הסקיתים הנרדפים את החלק ממעל לו² ושובו לארצם. כאשר נעלמו אלה מכל וכל ולא נראו להם בשום מקום, עזב עתה דריוש את המבצרים האלה הנגמרים למחצה וחזר לאחוריו והלך מערבה, בחשבו כי אלה הם הסקיתים כולם והם נסים לפאת מערב.

125. הוא מהר מאד והסיע את צבאו ובבואו לארץ הסקיתים פגע בשתי הפלוגות של הסקיתים וכשפגע רדף אחריהן, אך הן קדמו לו דרך יום אחד. ויען כי דריוש לא פסק מלרדוף אחריהם, ברחו הסקיתים, כפי החלטתם, אל אלה אשר מאנו לכרות עמהם ברית, בראשונה לארץ המלנכלינים. כאשר נבוכו אלה לרגלי התפרצותם של הסקיתים והפרסים, הוליתום הסקיתים אחריהם אל ארץ האנדרופגים ואחרי אשר נבוכו גם הם, הלכו לארץ הנאברים, ואחרי אשר נבוכו גם הם הלכו הסקיתים בנוסם אל ארץ האגתירסים. האגתירסים, בראותם כי שכניהם הגבולים עמהם נסו ונבוכו מפני הסקיתים, שלחו, סרם פרצו אליהם הסקיתים, מלאך לאסור על הסקיתים לגשת אל גבולם, בהודיעם, כי אם ינסו לפרוץ וילחמו בהם תחלה אחרי אשר הודיעו זאת נזקקו האגתירסים אל הגבולים ובדעתם היה לעצור בעד ההולכים ובאים. אבל המלנכלינים והאנדרופגים והנאברים לא עמדו על נפשם כאשר פרצו אליהם הפרסים יחד עם הסקיתים, כי אם שכחו את האיום וברחו מבוהלים תמיד צפונה לעבר המדבר. אולם הסקיתים לא באו אל האגתירסים, יען אסרו עליהם, כי אם הוליתו את הפרסים מתוך ארץ הנאברים לארצם.

126. כאשר נמשך הדבר הרבה בלי סוף, שלח דריוש רכב אל מלך הסקיתים אִיִּנְתִּירְסוֹס ויאמר כדברים האלה: „איש מזור, מדוע בורח אתה תמיד אם בידך לעשות אחד משני אלה: הלא אם חזק אתה בעיניך לעמוד בפני חילי, עמוד וחדל מלשוטט ונלחמה, ואם ברור לך כי אתה החלש, גם אז חדל מלרוץ והבא מתנות לאדוניך אדמה ומים ובוא עמו בדברים“.

(1) ארבעה הנהרות האלה אינם ידועים היום, חושבים על האוֹרוֹס שהוא הולגה.

(2) כלומר צפונה ממקום אשר שם עמד דריוש.

127. על זה השיב מלך הסקיתים אידנתיסוס כדברים האלה: „פשר מעשי הוא זה, הפרסי: אני עוד לא ברחתי מעולם מתוך פחד מפני מי שהוא ואין אני בורח גם היום מפניך, גם אינני עושה כעת אחרת מאשר אני רגיל לעשות בשלום. מדוע אינני נלחם בך מיד, גם את זה אגלה לך. לא עיר ולא שדה נעבד לנו, כי נפחד פן תלכד או ישחת ונמהר להלחם אתכם בקרב. אולם אם דרוש כי בזמן קרוב דוקא יבוא הדבר לידי זה, הלא יש לנו קברי אבותינו. הבה, מצאו אותם ונסו להרוס אותם, אז תודעו, אם נלחם עמכם בעד הקברים אם לא. לפני זה, אם שכלנו לא יתן לנו, לא נלחם אתך. רב לנו בדברים הנוגעים לקרב; כאדונים אני מכיר רק את נוס, אבי משפחתי, ואת היסטינה. מלכת הסקיתים; לך אשלח במקום המתנות אדמה ומים, מתנות מתאימות לך; ובעד זה שאמרת כי הנך אדוני, עוד תבכה“.

128. המלאך הלך להודיע את הדברים האלה לדריוש. ומלכי הסקיתים נתמלאו חמה לשמוע את השם עבדות; הם שלחו את הפלוגה אשר היתה מאוחדת עם הסאבדומטים ואשר בראשה עמד סקופטיס אל היונים אשר שמרו על הגשר על האיסטרוס וצוו לבוא עמהם בדברים; האחרים אשר נשארו החליטו לא להוסיף ולהוליך שולל את הפרסים, כי אם להשתער עליהם מדי פעם בפעם אשר הם אומרים להצטידי. הם התבוננו אל אנשי דריוש מתי הם מצטידים ועשו כאשר החליטו. רוכבי הסקיתים הניסו מדי פעם בפעם את רוכבי הפרסים ואלה בנוסם התנפלו על הרגלים מדי בואם להם לעזרה. אחרי הדפם את הרוכבים היו הסקיתים חוזרים לאחוריהם כי יראו מפני הרגלים, גם בלילות עשו הסקיתים התנפלויות כאלה. 129. הדבר אשר בא לעזרת הפרסים והיה בעוכרי הסקיתים בעת תקפם את מחנה דריוש, פלא גדול אספר עתה, היה קול החמורים ותואר הפרדות. כי ארץ הסקיתים אינה מגדלת לא חמורים ולא פרדות, כאשר הזכרתי גם למעלה⁽¹⁾, ואין בכל ארץ הסקיתים לא חמור ולא פרדה לרגלי הקור. והנה החמורים אשר נערו מתוך שרירות לבם הביאו במבוכה את רוכבי הסקיתים. פעמים רבות, עודם מתנפלים על הפרסים, אך שמעו הסוסים את קול החמורים, באו במבוכה, חזרו לאחוריהם, התפלאו והטו אזנם, כי לא שמעו קול כזה ולא ראו דמות כזאת, והדבר הזה, קטן אמנם, הועיל מה להם⁽²⁾ במלחמה.

130. כאשר הרגישו הסקיתים, כי הפרסים נבוכו, עשו את הדבר הזה, למען ישארו זמן רב בארץ הסקיתים ובהתמהמהם יצר להם, כי יחסר להם כל דבר⁽³⁾. מדי פעם בפעם עזבו חלק מצאנם יחד עם הרועים והלכו להם

(1) ראה IV 28. (2) לפרסים.

(3) כונת הסקיתים היתה למשוך את הפרסים יותר לפנים הארץ כדי שיגיעו אחר כך ברענ

בארץ השממה.

בחשאי אל מקום אחר. והפרסים התקרבו ולקחו את הצאן ואחרי לקחם אותם התגאו במעשיהם.

131. אחרי שנשנה הדבר הזה פעמים רבות, ראה סוף סוף דריוש את עצמו במבוכה. וכאשר הרגישו בדבר מלכי הסקיתים שלחו מלאך, כי יביא מתנות לדריוש צפור, עכבר, צפרדע וחמשה חצים¹. הפרסים שאלו את מביא המתנות לפשר הדברים המובאים. אולם הוא השיב, כי לא פקדו עליו אחרת מאשר למסור וימהר ללכת לדרכו, בצוותו, כי הפרסים עצמם יכירו, אם נבונים הם, למה תרמוזנה המתנות האלה. כאשר שמעו זאת הפרסים התיעצו ביניהם. 132. דעת דריוש היתה, כי הסקיתים מוסרים לידיו גם את עצמם גם אדמה ומים, בשערו ככה: העכבר חי באדמה ואוכל אותם הפירות כמו האדם, אולם הצפרדע חיה במים, הצפור דומה מאד לסוס, בחצים, כאילו הם מוסרים את עוזם. הדעה הזאת הובעה מאת דריוש, לה התנגדה דעתו של גובריאס, אחד משבעת האנשים אשר הרגו את המג. לפי פירושו מרמזות המתנות: „אם לא תהיו, פרסים, לצפרים ותעופו בשמים, ואם לא תהיו לעכברים ותטמנו באדמה, או אם לא תהיו לצפרדעים ותקפצו אל תוך האגמים, לא תשובו כי אם תדקרו מהחצים האלה“.

133. ככה, אפוא, בארו הפרסים את המתנות. הפלוגה האחת של הסקיתים אשר העמדה תחלה לשמור על הים המיאוטי ואחרי־כן היה עליה לבוא בדברים עם היונים, כאשר באה אל הגשר, אמרה כדברים האלה: „אנשים יונים, באנו להביא לכם את החרות, אם אתם רוצים לשמוע בקולנו. שומעים אנחנו, כי דריוש צוה עליכם לשמור על הגשר רק ששים יום, ואם לא יבוא בעת הזאת תשובו אל ארצכם. ועתה, אם תעשו את הדבר הזה, תהיו נקיים מעון מצדו ונקיים תהיו גם מצדנו. שמרו את מספר הימים המצווה ולכו לכם“.

134. אולם הסקיתים שנשארו, אחרי אשר הגיעו המתנות לידי דריוש, ערכו מערכה לקראת הפרסים, הרגלים והרכב, להלחם בהם. בעת עמדם במערכה קפצה ארנבת אל בין הסקיתים. כראותם אותה רץ כל אחד אחר הארנבת. כאשר נתערבבו שורות הסקיתים וכאשר הרימו את קולם שאל דריוש לסבת ההמולה בין אויביו. ובשמעו כי הם רודפים אחר הארנבת, אמר אל האנשים אשר היה רגיל לאמר להם גם את יתר הדברים: „האנשים האלה בוזים לנו מאד,

(1) בימים קדמונים היו רגילים להביע את מחשבותיהם ברמו ובסמלים. השוה עבודה זרה

י ע"ב: אמר ליה אנטונינוס לרבי בעינא דימלך אסורוס ברי תחותי ותתעבד סבריא קלניא וכו' אייתא גברא ארכביה אחבריה ויהב ליה יונה לעילאי וא"ל לתתאה אימר לעילא דלמפרח מן ידיה יונה וכו' ועוד סמלים נזכרים שם.

ונראים לי עתה דברי גובריאס בדבר מתנות הסקיתים כנכונים. ועתה, כאשר גם אני חושב כי המצב כך הוא, דרושה עצה טובה, איך תהיה הנסיגה לאחור בטוחה לנו. על זה אמר גובריאס: "המלך, אני ידעתי אמנם מעט ורק מפי השמועה על־דבר דלות האנשים האלה, אולם משבאתי נודע לי יותר, בראותי איך הם מתעללים בנו; כעת נראה בעיני, כי אך ירד הלילה נדליק את המדורות כמו שרגילים אנחנו לעשות גם במקרים אחרים, בזה נוליך שולל את נפש החלשים מבין החילים, אשר אינם יכולים לשאת את התלאות, ואת כל החמורים נאסר ונלך לדרכנו, טרם ישימו הסקיתים את פניהם אל האיסטרוס להרוס את הגשר וגם טרם החליטו גם היונים דבר איך להשמיר אותנו". זאת היתה אפוא עצת גובריאס.

135. ואחרי־כן כאשר בא הלילה עשה דריוש כעצתו. את החלשים מבין אנשיו ואת אלה אשר הפסדם לא היה חשוב בעיניו כלל ואת החמורים, כולם אסורים, עזב במקום ההוא. את החמורים ואת החלשים אשר בצבאו עזב מטעם זה, למען ירימו החמורים את צעקתם, והאנשים נעזבו לרגלי חולשתם, בתואנה זו, כי הוא אומר לתקוף בעצמו עם החלק הבריא את הסקיתים, בעת אשר הם יגנו בינתיים על המחנה. את הדבר הזה פקד דריוש על הנשאים ואחר אשר הדליק את המדורות, מהר עד כמה שאפשר אל האיסטרוס. החמורים, אשר נעזבו ככה מההמון, הרימו את קולם עוד יותר, והסקיתים בשמעם את החמורים נוערים ככה היו בטוחים כי הפרסים עודם במקומם.

136. אך האיר היום הכירו הנשאים, כי דריוש בגד בהם ופרשו את ידיהם אל הסקיתים ואמרו מה שקרה. כאשר שמעו את הענין התאחדו עד מהרה שתי פלוגות הסקיתים עם זאת אשר היתה עם הסאברומטים והבנדינים והגלונים והדביקו אחרי הפרסים בדרך ישרה אל האיסטרוס, ויען כי החלק הגדול של צבא הפרסים היו רגלים ואת הדרכים לא ידעו, כי הדרכים לא היו סלולות¹ וצבא הסקיתים היו רוכבים וידעו את קצורי הדרכים, לא מצאו האחד את השני והקדימו הסקיתים הרבה לבוא אל הגשר לפני בוא הפרסים. כאשר הכירו כי הפרסים טרם באו אמרו אל היונים אשר היו באניות: "אנשים יונים, מספר ימיכם חלף ועבר ולא נכון הדבר אשר תעשו להוסיף ולהשאר; אם עד עתה נשארתם, כי יראתם, עתה הרסו את הגשר ולכו לכם עד מהרה ושמחו בחרוכתכם ותנו תודה לאלים ולסקיתים. ולאיש אשר היה קודם אדוניכם נעשה ככה כי לעולם לא יצא עוד על כל איש למלחמה".

137. על זה התיעצו היונים ביניהם. מִילְטִיאָדֶס מאתונא, המצביא והטירנוס על אנשי החרסוניסוס היושבים על ההליספונטוס, חוה את דעתו לשמוע לסקיתים ולשחרר את יוניה. את ההפך מזה חשב הִיסְטִיאָיוֹס ממיליטוס באמרו, כי כעת

רודה כל אחד מהם בעירו בעזרת דריוש, אולם אם ישמד חיל דריוש לא יהיה ביבולתו למשול לא הוא על אנשי מיליטוס ולא איש אחר על מי שהוא, יען כי כל עיר ועיר תבכר את שלטון העם על שלטון הטירנוס. אחר אשר הביע היסטיאיוס את הדעה הזאת מיד נטו כולם אליה, אף כי קודם לכן הסכימו לזו של מילטיאדס.

138. אלה אשר חוו את דעתם והיו נכבדים בעיני המלך היו הטירנים על ההליספונטיים דפניס מאפידוס, הפוקלוס מלמפסקוס, הירופנטוס מפריזון, מיטרודורוס מפוקוניסוס, אריסטגורס מקיזיקוס ואריסטון מפיזנטיון. אלה הם אשר היו מההליספונטוס; מיוניה היו סטרטיס מתיס, איאקס מסמוס, לאודמס מפוקה והיסטיאיוס ממיליטוס, אשר דעתו שהביע היתה מתנגדת לזו של מילטיאדס. מהאיאולים היה שם רק איש חשוב אחד, אריסטגורס מקימי.

139. אחרי אשר קבלו אלה את דעתו של היסטיאיוס החליטו להוסיף עליה עוד דבר בפועל ובדבור, והוא: להרוס את חלק הגשר לעבר הסקיתים, אך להרוס רק כמחצית קשת למען יראו כעושים דבר בעת אשר לא יעשו מאומה והסקיתים לא ינסו בחזק יד לעבור את האיסטרוס על הגשר; ואחרי שיהרסו את חלק הגשר השתרע לעבר הסקיתים, יאמרו, כי יעשו כל דבר אשר לקורת רוחם של הסקיתים. זה היה אשר הוסיפו לדעתו. אחרייכן ענה היסטיאיוס בשם כולם ואמר כדברים האלה: „אנשים סקיתים, באתם והכאתם לנו דבר טוב ובעת הנכונה אתם מאיצים בנו, וכאשר אתם הראתם לנו את הדרך הנכונה, כן גם אנחנו נעשה לכם דבר מועיל. כי כאשר אתם רואים אנו מהרסים את המעברה ונשתדל בכל כוחותנו, כי רוצים אנו להיות חפשים. ובעת אשר אנחנו מהרסים אותה, שעת הכושר לכם לחפש אותם וכאשר תמצאו אותם להנקם בעדנו ובעדכם כיאות להם“.

140. הסקיתים האמינו ליונים בפעם השניה, כי אמת בפיהם וחזרו לאחוריהם לחפש אחרי הפרסים, אולם אבדו לגמרי את הדרך אשר בה הלכו הללו. אשמים בזה היו הסקיתים עצמם, אשר השחיתו במקום ההוא את מרעות הסוסים וסתמו את המעינות. כי לולא עשו זאת היה עולה בידם, כאשר רצו, למצוא על נקלה את הפרסים. ועתה במה שדמו כי התיעצו היטב מאד, בזה שגו, כי הסקיתים עברו עתה בחלק ההוא של ארצם, אשר בו היה דשא לסוסייהם ומים, ובדרך ההיא חפשו אחרי אויביהם, בחשבם, כי גם אלה נסוגים אחור בחלקי הארץ האלה. והפרסים הלכו בעקבות מסעם הראשון, אשר אותו שמרו בלבם, וכך מצאו בקושי את המעברה. ויען כי הגיעו בלילה ומצאו את הגשר הרוס, נפלה עליהם אימה גדולה, פן עזבו אותם היונים.

141. איש מצרי היה אצל דריוש, אשר קולו היה החזק בין כל האנשים.

לאיש הזה צוה דריוש לעמוד על שפת האיסטרוס ולקרוא את היסטיאיוס ממיליטוס. והנה הוא עשה ככה, והיסטיאיוס שמע לפקודתו הראשונה והביא את כל האניות להעביר את הצבא ושב וחבר את הגשר.

142. ככה אפוא נמלטו הפרסים, והסקיתים לא מצאו אותם גם בפעם השניה בעת אשר חפשו אותם, ולכן הם מביסים על היונים, בתור אנשים חפשים, כעל הרעים ומוגיה-לב אשר בין כל בני-אדם, אולם כאשר דנים על היונים כמו על עבדים, הם, לדברי הסקיתים, עבדים מסורים ביותר לאדוניהם ואינם בורחים מהם. בדברים כאלו בוז הסקיתים ליונים.

143. דריוש עבר דרך תרקיה ובא לסיסטוס בחרסוניסוס, משם עבר הוא עצמו באניות לאסיה, והשאיר באירופה למצביא את מגבזוס, איש פרסי, אשר אותו כבד פעם דריוש, באמרו עליו בין הפרסים את הדבר הזה: כאשר אמר דריוש פעם לאכול רמונים, ואך פתח את הרמון הראשון, שאלהו אחיו אַרְטַבַּנוס מה הוא רוצה כי יהיה לו כה הרבה כמספר הגרעינים אשר בתוך הרמון. דריוש השיב, כי הוא בוחר באנשים כמגבזוס במספר כזה מאשר תהיה לו יון נכנעת. בין הפרסים אפוא כבד אותו במאמר כזה, אולם עתה השאיר אותו למצביא על שמונים אלף מצבאו.

144. מגבזוס זה השאיר את זכרונו לעולם בלבנות ההליספונטיים באמרו את המאמר הזה: כאשר היה בביונטיון שמע כי הקלכידונים התישבו בארץ הזאת שבע-עשרה שנה לפני הביזנטיים⁽¹⁾. בשמעו זאת אמר, הקלכידונים היו עורים בעת ההיא, לולא זאת לא היו בוחרים במקום מכוער כזה, בעת אשר יכלו להתישב במקום יותר יפה⁽²⁾, אלמלא היו עורים. ובכן מגבזוס זה, אשר נשאר מצביא בארץ ההליספונטיים, הכניע את כל אלה אשר לא נטו אחרי המדים. 146. כל אלה הם מעשי האיש הזה. בעת ההיא⁽³⁾ קרה מסע-מלחמה גדול אחר ללוב בגלל סבה אשר אספר אותה אחרי ספרי תחלה את הענין הזה. בני בניהם של אלה אשר ירדו מתוך האַרְגו⁽⁴⁾ אל היבשה גורשו מתוך לִיקְמוֹס בידי הפִּלְסֶגִים, ואלה אשר גזלו מִבְּרֶאבְרוֹן⁽⁵⁾ את נשי האתונאים, ובנסעם בים באו ללקדימון וישבו על הֶאֱאִיגְטוֹס⁽⁶⁾ והדליקו אש. כאשר הרגישו בהם הלקדימונים שלחו מלאך שישאל מי הם ומאין באו. על שאלות המלאך השיבו, כי הם

(1) אחרי-כן עזבו הקלכדונים את המקום ויסדו את העיר קלכדון במקום אחר.

(2) במקום שאחרי-כן נוסדה העיר ביונטיון = קישטא, שהיתה מפורסמת ביפיה הטבעי בישיבה בין שני ימים ועל גבול של אסיה ואירופה. העיר נוסדה בשנת 660/59.

(3) בשנת 512 בערך.

(4) האניה, אשר בה נסעו לפי האגדה יאסון וחבריו להביא את כביר הוהב מקולכיס.

(5) עירה באטיקה.

(6) הר על-יד שפרטה.

מיניי¹, יוצא־ירך ההירואים אשר הפליגו באַרְגוֹ; אלה עלו אל היבשה על יד לימנוס והולידו אותם². כאשר שמעו הלְקִדְמוֹנִים את הספור בדבר מוצא המיניי שלחו שנית ושאלו, מה חפצם כי באו אל הארץ והדליקו אש. והם השיבו, כי הם גורשו בידי הפלסגים ובאו אל ארץ אבותיהם. כי מן הצדק הוא, שהדבר יעשה ככה. הם מבקשים לשבת יחד עמהם, לקחת חלק בכבוד ולקבל חבל אדמה. והיה טוב בעיני הלְקִדְמוֹנִים לקבל את המיניי בתנאים אשר חפצו הם עצמם. ביחוד השפיע עליהם לעשות את הדבר, יען כי הַיִּנְדְּרִידִים³ עשו את דרכם באַרְגוֹ. הם ספחו עליהם אז המיניי, נתנו להם אדמה וחלקו אותם בין שבטיהם, ואלה לקחו להם מיד נשים ואת הנשים אשר הביאו מלימנוס מסרו לאחרים.

146. כעבור זמן לא רב מיד התגאו המיניי בודון לבם, בדרשם חלק בממלכה ובעשותם מעשי רשע אחרים, על־כן החליטו הלְקִדְמוֹנִים להרגם; הם חפשו אותם ושמם אותם במשמר. כי הורגים הלְקִדְמוֹנִים את העומדים לההרג לילה, יומם אף אחד לא. כאשר כבר עמדו להרוג אותם, התחננו נשי המיניי אשר היו אזרחיות ובנות ראשי השפּרטיאטים, כי יתנו אותן להכנס אל תוך המאסר ולבוא בדברים אשה עם בעלה. הם נתנו אותן לעבור, יען כי לא עלה על לבם כי הדבר נעשה בערמה, ואלה אחרי אשר נכנסו, עשו ככה: את שמלותיהן כולן, אשר היו עליהן, מסרו לבעליהן, והן לקחו את הבגדים של בעליהן. המיניי יצאו לבושים בגדי נשים, כנשים; וכאשר נמלטו באופן זה, חזרו וישבו על הטאיגטוס.

147. באותו זמן הכין עצמו תִּירַס בן אֶבְטַסִיוֹן בן טִיסְמָנוֹס בן תִּרְסַנְדְּרוֹס בן פּוֹלִינִיקָס ליסד מושבה מיושבי לקדימון. תִּירַס זה היה לפי מוצאו מבני קְדְמוֹס⁴ והיה אחי אמם של בני אֶרִיסְטוֹדִימוֹס, אֶבְרִיסְתִּינֶס ופְרוֹקְלֶס; ויען כי הנערים האלה היו עוד בגיל רך היתה הממלכה בשפרטה בידי תִּירַס אפיטרופוס. כאשר גדלו האחים וקבלו את השלטון, היה כמובן קשה לתִירַס כי אחרים ימשלו בו, אחרי טעמו את טעם השלטון, ואמר כי לא ישאר בלקדימון, רק יפליג אל קרוביו. באי הנקרא היום תִּירָה ולפנים נקרא קְלִיסִטִי⁵, חיו בניו של קְמֶבְלִיאָרוֹס בן פּוֹיִקְלִיס. איש פניקיה. כי קדמוס בן אַגִּינוֹר, בבקשו את אֶבְרוֹפָה, עלה אל

(1) כנוי לנוסיו הארגו.

(2) לפי האגדה הרגו נשי לימנוס את בעליהן על כי בגדו בהן, וכאשר עברו נוסעי הארגו על־

יד האי עלו היבשה ולקחו אותן לנשים.

(3) האחים קסטור ופולוכס. מוצאם מלקדימון.

(4) המלך הידוע באתונא.

(5) היום האי סנטורין.

היבשה באי הנקרא היום תירה ואחרי אשר עלה, או כי המקום מצא חן בעיניו או כי רצה מטעמים אחרים לעשות זאת, השאיר באי הזה אחדים מהפניקים ומבין קרוביו את ממבליארוס. אלה נשארו באי הנקרא קליסטי כשמונה דורות עד כי בא תירס מלקדימון.

148. אליהם יצא תירס, בקחתו המון אנשים מהשבטים לשבת אתם יחד ולא לגרש אותם מכלוכל כי אם כמו קרוב להם. וכאשר ברחו המיניים מהמשמר וישבו על הטאיגטוס והלקדימונים זממו להרגם. המליץ עליהם תירס, למען לא יקרה רצח וקבל על עצמו להוליך אותם מתוך הארץ. הלקדימונים הסכימו להצעה הזאת ותירס הפליג בשלש אניות בעלות שלשים משוט אל בני בניו של ממבליארוס. אולם לא הוליך אתו את המיניים כולם, כי אם מתי מספר. כי רובם פָּנוּ אל הפרוריאטים והקאבקונים⁽¹⁾ גרשו אותם מתוך ארצם ונפלגו לשלש פלוגות, ויסדו אחרי־כן את הערים האלה בגבולם: לִפְרִיֹן מִקְסִטוֹס, פְּרִיפְסִי, פִּירְגוֹס, אֶפִּיֹן, נוֹדִיֹן⁽²⁾. את רובן החריבו בְּיָמֵי הָאֵילִים⁽³⁾. האי נקרא על שם מיסדו תירה. 149. אולם בנו אמר לו, כי הוא לא יפליג אתו, לכן אמר לו כי יעזבוהו כמו כבשה בין זאבים⁽⁴⁾. מהמאמר הזה בא לעלם זה השם אויליקוס ואיך שהוא נשאר השם הזה קים. מאויליקוס נולד אֵיגָאֹוס אשר על שמו נקראים אֵיגִידִים, בית־אב גדול בשרפטה. לאנשים שבבית־אב זה לא נשארו הילדים בחיים, לכן הקימו במצות דבר־אֵל מקדש לאלילות הנקמה של לֵאיוֹס וְאוֹדִיפּוֹס⁽⁵⁾; ואחרי־כן נשאר אותו הדבר קים גם בתירה אצל אלה אשר נולדו מהאנשים האלה. 150. עד כאן מספרים בשוה הלקדימונים והתיריים בענין זה, מכאן ואילך

מספרים התיריים לבדם את אשר קרה, ככה: גְּרִינוֹס בן אֵיסְנִיֹוס, מבני בניו של תירס זה ומלך באי תירה בא לדלפוי והביא מעירו הֶקְטוֹמְפֶה. באו אתו גם אחרים מאורחיו וביניהם גם בְּטוֹס בן פוֹלִימֶנִיפְטוֹס, לפי מוצאו מבית אֶפִּיפִימִס מהמיניים. בעת אשר שאל גרינוס מלך התיריים באורקולום בענינים אחרים, ענתה לו הפיתיה כי ייסד עיר בלוב. אולם הוא השיב על זה: „מִלְכִּי כבר זקנתי ושבתי ומתהלך בכבודות; צוה לאחד מהצעירים האלה כי יעשה זאת“, ובדברו את הדברים האלה הראה על בטוס. אז קרה הדבר הזה, אבל אחרי אשר הלכו להם

(1) שני השמות האלה הם של עם אחד בדרוס הפלופוניסוס. החלק מהעם אשר ישב בגבול לפני ארקיה נקרא הפרוריאטים וכן ישבו πᾶρ ὠρεῖα, כמבוא הארץ.

(2) ערים בפלופוניסוס.

(3) במלחמת המסנים השלישית, 460 בערך.

(4) דומה לבטוי זה מה שאמר אדריאנוס קיסר לר' יהושע: גדולה היא הכבשה שעומדת בין

שבעים זאבים, אסתר רבה פ' י"ו.

(5) האגדה הידועה על דבר לאיוס מלך תיבי שנהרג בידי בנו אוידיפוס, שנתנה גם את החומר לסופוקלס ליצור את הטרגדיה „המלך אוידיפוס“.

לא שמו לבם לאורקולום, כי לא ידעו איפה על הארץ נמצאת לוב וגם לא ערבו את לבם לשלוח אנשים להתישב אל מקום בלתי ידוע.

151. אחר הדברים האלה לא ירד שבע שנים גשם בתירה. ובשנים אלה יבשו כל העצים אשר היו באי, מלבד אחד. וכאשר שאלו התיריים באורקולום, הוכיחה אותם הפיתיה על-אודות המושבה בלוב. ויען כי לא ידעו תחבולה נגד הרעה שלחו מלאכים לכרתים אשר יחקרו, אם איש מהכרתים או מהמטויקים (1) בא פעם ללוב. בעברם באי באו גם לעיר אֵיטְנוֹס ובה באו בדברים עם צֶבֶע ארגמן אחד ושמו קורוביוס. הוא ספר, כי נטרפה ספינות על-ידי הרוחות ובא ללוב ובלוב אל האי פֶּלֶטָאָה הם פתוהו בעד שכר והביאוהו לתירה ומתירה הפליגו תחלה מרגלים, לא רבים. קורוביוס אפוא נהל אותם אל האי הזה פלטאה. שם עזבו את קורוביוס והשאירו אתו צידה למספר חדשים ומהרו והפליגו להודיע לתיריים בדבר האי.

152. ויען כי בוששו אלה לבוא זמן רב יותר מאשר התנו ביניהם אזל לקורוביוס הכלי. והנה אניה מסמוס, אשר בעל האניה היה קוליוס, הפליגה למצרים ונטרפה לפלטאה זאת. כאשר שמעו הסמיים מפי קורוביוס את כל הענין, השאירו לו צידה לשנה. הם עזבו את האי ושמו פניהם למצרים ובהפליגם נשאו למרחקים ברוח קדים. ויען כי לא נח הרוח, עברו את עמודי הירקס והגיעו לתְרָשִׁישׁ (2) בהשגחת האל. בעת ההיא טרם פרץ המסחר בעיר הזאת, לכן כאשר סרו הם הרויחו בסחורתם יותר מאשר כל היוונים אשר אנחנו יודעים היטב. זאת אומרת אחרי סֹסְטֶרְטוֹס בן לְאֹדְרֶמְס מֶאֱגִינָה (3). כי עם האיש הזה אין אחר יכול להתחרות. הסמיים הפרישו את המעשר מהרוח, ששה ככרים, ועשו גביע נחושת באופן אֶרְגֹּלִי ומסביב לו ראשי כרובים כצריחים. והם הקדישוהו למקדש הֵיֶרָה (4) והעמידו תחתיו שלשה ענקי נחושת, בני חמש אמות, הכורעים על ברכיהם. מהמעשה הזה נולדה בפעם הראשונה האהבה הגדולה של הקיריניים והתיריים אל הסמיים.

153. התיריים אשר עזבו את קורוביוס באי, בבואם לתירה, הודיעו כי החזיקו באי על יד לוב. ויחליטו התיריים לשלוח מכל שני אחים אחד אשר נפל עליו הגורל ואנשים מכל שבעת המחוזים אשר היו להם; מנהיגם ומלכם יהיה בטוס. וכה שלחו שתי אניות בעלות חמשים משוטים לפלטאה.

154. כל זה מספרים התיריים; בשאר דברי הספור מסכימים כבר התיריים

(1) ὕετοιαος = גר-חושב.

(2) עיר מסחרית מפורסמת, בדרומית-מערבית של ספרד, ליד הנהר באטיס = גדולכביביר.

נזכרת בנ"ך ובספרות התלמודית והמדרשית.

(3) גם איגינה היתה מפורסמת במסחרה כמו סמוס.

(4) על-אודות ההיריון בסמוס ראה III 60.

עם הקיריניים. כי הקיריניים אינם מסכימים כלל לתיריים אשר לבטוס. כי מספרים הם ככה: באי כרתים נמצאת העיר אַפְסוֹס ובה היה המלך אַטְאָרְכּוֹס. הוא לקח על בתו אשר היתה יתומה מאמה ושמה היה פּרוֹנִימִי, אשה אחרת. וכאשר באה אל הבית חשבה, כי עליה להיות גם למעשה אס־חורגת לפרונימי בהרעה לה ובזממה נגדה כל דבר, באחרונה האשימה אותה בזמה ופתחה את בעלה כי הדבר כן הוא. ואחרי אשר פתחה אותו אשתו זמם לעשות לבתו מעשה לא־ישר: היה הִיָּה או בעיר אכסוס תְּמִיסוֹן, סוחר מתירה. אותו לקח אַטְאָרְכּוֹס אל ביתו כאורח והשביע אותו כי ימלא כל אשר ידרוש ממנו. אחרי אשר השביע אותו, הביא את בתו ומסר אותה לו וצוה לקחתה ולהטביעה בים. אולם תמיסון, אשר חרה לו על כי בערמה הביא אותו לשבועה, התיר את קשר הידידות ועשה ככה: הוא לקח את הילדה והפליג עמה באניה ובהיותו בלב ים קשר אותה לחבלים והורידה לתוך הים, למען הקים את השבועה אשר נשבע לאטארכוס, ואחרי־כן העלה אותה ובא עמה לתירה.

155. אחרי־כן אסף אל ביתו את פרונימי פּוֹלִימְגִיסְטוֹס, איש נכבד מבין התיריים, והיתה פלגשו. כעבור זמן־מה נולד לה בן אשר גמגם בלשונו והיה כבד־פה, ונתן לו השם בטוס. ככה מספרים התיריים והקיריניים, אולם כאשר חושב אני נקרא בשם אחר, אשר נהפך לשם בטוס: בבואו ללוב בגלל האורקולום אשר נאמר לו בדלפוי והכבוד אשר נעשה לו, לזאת נקרא בשם זה. כי הלובים קוראים למלך בטוס, ולכן, לדעתי, קראה אותו הפיתיה, בהנבאה לו, בשפת לוב, בידעה כי יהיה מלך בלוב. כי כאשר היה לאיש בא לדלפוי לשאול בדבר קולו, ועל שאלתו נבאה לו הפיתיה את הדברים האלה:

בטוס, בשל קולך באת! אולם פויבוס אפולון, המלך,

שולח אותך ללוב, רבת־העדרים, להושיב על אדמתה.

כאלו היתה אומרת בשפת יון: המלך, בשל קולך באת. אבל הוא השיב לה את הדברים האלה: „מלכי, אנכי באתי אליך לשאול בדבר קולי, ואתה מגבא לי דברים בלתי־אפשריים, בצווחך עלי להתישב בלוב, מה כחיומה חילי?” בדברים אלה לא הניע אותו, כי ינבא לו אחרת. וכאשר נבאה לו הפיתיה אותו הדבר כמו מקודם עזב אותה בטוס באמצע דבריה והלך לתירה.

156. אחרי־כן הורע מחדש מצבו, כמו זה של שאר התיריים. ויען כי לא ידעו את סבת צרותיהם, שלחו התיריים לדלפוי לשאול על עוניהם של היום. הפיתיה חזתה להם כי ייסדו יחד עם בטוס את קִרְיִנִי בלוב ויוטב להם. על זה שלחו התיריים את בטוס עם שתי אניות בעלות חמשים משושים. הם הפליגו ללוב, ויען כי לא ידעו אחרת מה לעשות, חזרו ושבּוּ לתירה. אבל התיריים ירו בהם בהתקרבם ולא נתנו אותם לעלות אל היבשה, כי אם צוו להם לחזור

ולהפליג. הם היו אפוא נאלצים לחזור והפליגו והתישבו באי על יד לוב, אשר שמו, כנוכר גם למעלה, פלטאה; אומרים, כי שטח האי הוא כמו זה של עיר הקיריניים היום.

157. פה ישבו שנתים ימים; ויען כי מצבם לא הוטב אף במקצת, השאירו שם אחד מהם והאחרים כולם הפליגו לדלפוי; בבואם אל האורקולום שאלו ואמרו כי הם יושבים כבר בלוב ולא הוטב מצבם בכל דבר למרות ישיבתם שם. על זה חזתה להם הפיתיה את הדברים האלה:

אם אתה בלי להיות שם יודע את לוב רבת־העדרים

יותר ממני, שהייתי⁽¹⁾ שם, מאד אני מתפלא על בינתך.

כשמעם את הדברים האלה, חזרו והפליגו בטוס, ואנשיו. כי האל לא פטר אותם מלהתישב טרם באו ללוב עצמה. הם באו אל האי ולקחו את האיש אשר השאירו ויסדו ישוב בלוב עצמה מול האי, אשר שמו היה אַיִקִיס והרים מיוערים יפים מאד מקיפים אותו משני עבריו ומעבר השני עובר נהר.

158. במקום ההוא ישבו שש שנים; בשביעית בקשו מהם הלובים רשות כי יעבירו אותם למקום יותר טוב ונענו להם לעזוב את המקום. הלובים, אשר הביאו אותם לידי זה, לצאת ממקומם, נהלום משם מערבה ולמען לא יראו היוונים בדרכם את המקום היפה מאד וְשָׁבוּ את שעת היום והעבירו לילה. שם המקום ההוא אַיִקְסָה⁽²⁾. הם נהלום אל מעין אשר היה לדבריהם קדוש לאפולון ואמרו: יוונים, במקום הזה יאה לכם לשבת, כי פה השמים מנוקבים⁽³⁾.

159. בימי בטוס המיסד אשר משל ארבעים שנה⁽⁴⁾ ובנו אַרְקִסִילָאוֹס, אשר משל אחת־עשרה שנה, ישבו הקיריניים במקום ההוא ומספרם היה כמספר שנשלח מהם תחלה להתישב. בימי המלך השלישי, בטוס, הנקרא המאושר, העירה הפיתיה, בדברה באורקולום, את כל היוונים להפליג ללוב ולשבת יחד עם הקיריניים, כי הקיריניים קראו אותם להשתתף בחלוקת האדמה. היא חזתה את הדברים האלה:

אשר יֵאָחַר לבוא ללוב רבת־החמדה

אחרי תִּחְלַק האדמה, פעם, אומר אני, נחם ינחם.

כאשר התאסף המון רב לקיריני וחטפו אדמה רבה מהם, שלחו הלובים

(1) לפי האגדה גול אפולון את קיריני בת המלך היפאוס והביא אותה מתסליה ללוב ושם ילדה לו בן ועל שמה נקראת הארץ.

(2) במזרח קיריני. היום כל השטח הנה שמים.

(3) כלומר גשם רב יורד פה. הבטוי דומה לזה של „וארובות השמים נפתחו“.

(4) בטוס I 631–591; ארקסילאוס I 591–575; בטוס II 575–570; ארקסילאוס II 570–550;

בטוס III 550–530; ארקסילאוס III 530–513.

היושבים סביבם ומלכם, אשר שמו היה אֲדִיקְרֶן, יען כי גזלו מהם הקיריניים את אדמתם ועוללו להם רעה, למצרים ומסרו עצמם לידי אֲפְרִיאָס¹⁾ מלך מצרים. וזה אסף צבא גדול ממצרים ושלח לקיריניי הקיריניים יצאו למלחמה אל המקום אירסה ואל המעיין תֶּסְטִי והתנגחו עם המצרים ונצחו בקרב. המצריב, אשר לפני זה לא נסו כחם עם היוונים והיו בוזים להם, נשמדו במדה אשר רק מעטים מהם שבו למצרים. בגלל זה האשימו המצרים את אֲפְרִיאָס גם בזה ופשעו בו. 160. בנו של בטוס זה היה ארקסילאוס, אשר אחרי הגיעו למלכות רב ראשונה עם אחיו, עד אשר עזבוהו והלכו לארץ אחרת בלוב ויסדו בכחותיהם עצמם את העיר ההיא הנקראה אז וגם היום בֶּרְקָה. יחד עם יסוד העיר הסיתו את הלובים לפשוע בקיריניים. אחר זה יצא ארקסילאוס עם צבאו להלחם בלובים אלה אשר אספו את אחיו ביניהם ופשעו בו גם הם. אולם הלובים בפחדם מפניו ברחו אל הלובים היושבים מזרחה. ארקסילאוס רדף אחריהם בנוסם ובהדביקו אחריהם בא עד לְבֶקוֹן אשר בלוב ושם החליטו הלובים לתקוף אותו. בהתנגחם נחלו נצחון על הקיריניים במדה כזו עד כי שבעת אלפים כבדי־הזיוין נפלו במקום ההוא. אחרי המפלה הזאת חלה ארקסילאוס ובעת שתותו תרופה החניק אותו אחיו לְאֶרְכֹּס, ואת לְאֶרְכֹּס רצחה בערמה אשת ארקסילאוס אשר שמה היה אֶרִיקְסוֹ.

161. את הממלכה קבל בנו של ארקסילאוס בטוס, אשר היה חגר ולא היה קל ברגליו. הקיריניים שלחו בדבר האסון אשר קרה אותם לדלפוי לדרוש באיזה אופן יסדרו את חייהם למען יחיו באופן הכי טוב. הפיתיה צותה להביא סֶדְרֶן אחד ממְנֶסִינִיָאָה אשר בְּאַרְסֶדִיָה. לבקשת הקיריניים נתנו המנסיניאים איש אחי, את הנכבד בין האזרחים ושמו דִּימוֹנֶכְס, האיש הזה בא לקיריניי ואחרי אשר התודע עם כל הענינים, חלק את התושבים לשלשה שבטים ועשה ככה: מתִירִיִים והפְרִיאִיִקים²⁾ עשה מחלקה אחת, את השניה מהפלופוניסִים והכרתִים ואת השלישית מכל יושבי האיים. אחרי־כן הקציע למלך בטוס שדות אחווה ומשכורת כהונה ואת כל שאר הזכויות, אשר היו לפנים למלכים, העביר לרשות העם.

162. כל ימי בטוס זה נשאר הדבר ככה, אולם במלך בנו ארקסילאוס קמו מהומות רבות בגלל המשרות. יען כי ארקסילאוס, בנם של בטוס החגר ופְרִטִימִי, אמר, כי הוא מסרב מלקבל את סדור דִּימוֹנֶכְס ממנסיניאה, כי אם דרש את משרות אבותיו. בגלל זה מרד אבל נוצח וברח לסמוס, ואמו ברחת לסלֶמיס אשר בקפְרוֹס. בעת ההיא משל בסלמיס אֶבְאֶלְתוֹן, זה אשר הקדיש בדלפוי

(1) פרעה חפרע 594-569. השנה גם II 161.

(2) הם השכנים הלוביים, אשר התייריים הכניעו אותם בעת חדרם לתוך הארץ.

מחתה הראויה לראיה, הלא היא נמצאת באוצר הקורנתיים. אליו בא פרטימי ובקשה ממנו צבא, אשר יוליך אותה שוב לקיריני, אבל נקל היה לאבאלתון לתת לה כל דבר מאשר צבא. היא קבלה את אשר נתן לה ואמרה כי גם זה יפה, אולם יפה ממנו הדבר אשר בקשה ממנו, לתת לה צבא. דברים כאלה אמרה בכל דבר אשר נתן לה. באחרונה שלח לה אבאלתון מתנה שלך זהב וכישור ועליו גם צמר, וכאשר אמרה פרטימי עוד פעם את הדבר הזה, אמר אבאלתון, מתנות כאלה נשלחות לנשים, אבל לא צבא.

163. וארקסילאוס, אשר היה בעת ההיא בסמוס, אסף המון רב לחלק ביניהם אדמה. אחרי אשר אסף צבא גדול הלך ארקסילאוס לדלפוי לדרוש באורקולום בדבר שובו. הפיתיה חזתה לו את הדברים האלה: „לארבעה בטוס וארבעה ארקסילאוס, שמונה דורות בני-אדם, נותן לכם לוכסיאס¹ למלוך בקיריני; אולם יותר מזה אינו מיעץ אף גם לנסות. ואתה אחרי שובך לארצך היה שקט. כאשר תמצא את הכבשן מלא כדים, אל תשרוף את הכדים, כי אם שלח אותם לחפשי. ואם תבעיר את הכבשן, אל תלך במקום שטוף סביבו, כי אם לא כן תמות גם אתה וגם הפר היפה ביותר“.

164. את הדברים האלה חזתה הפיתיה לארקסילאוס. והוא לקח את אנשיו מסמוס ושב עמם לקיריני. ואחרי תפשו את השלטון לא זכר את האורקולום, כי אם קרא למשפט את המתקוממים אשר הסבו במנוסתו. מהם יצאו אחדים מכל וכל מתוך הארץ, ומהם נסלו בידי ארקסילאוס והוא שלח אותם לקיפרוס לאבדם. אולם אניתם נטרפה אל הקניידים ואלה הצילו אותם ושלחו אותם לתירה. אחדים מהקיריניים, אשר נמלטו אל צריח גדול של איש פרטי, אגלומכוס, צוה ארקסילאוס לשרפם, בצברו סביבו עצים. אחרי עשותו את המעשה הזה, הבין כי לזה כון האורקולום, אשר הפיתיה לא נתנה לו לשרוף את הכדים אשר ימצא בכבשן; הוא ותר מרצונו על עיר הקיריניים בפרחוד מפני המות אשר נבא לו ובחשבו כי קיריני שטופה סביב. ויען כי היתה לו אשה ממשפחתו. בת מלך הפקקאים, שמו אֵלִיִּיר, בא אליו. וכאשר ראוה אנשים מפקקא ופליטים אחדים מקיריני בלכתו בשוק, המיתוהו ויחד עמו גם את חותנו אלזיר. ארקסילאוס אשר טעה מדעתו או שלא מדעתו, באורקולום, מלא את אשר הטיל עליו גורלו. 165. ואמו פרטימי, כל עת היות ארקסילאוס, אשר הסב בעצמו ברעה

אשר מצאה אותו, בברקה, היו כל המשרות של בנה בידה. והיא דאגה לשאר צרכי המדינה וישבה במועצה. אולם כאשר נודע לה דבר מות בנה בברקה, מהרה לברוח למצרים, יען הגיעו לה טובות בגלל אלה אשר עשה ארקסילאוס לקמפיסיס בן כורש. כי ארקסילאוס חיה זה אשר מסר את קיריני בידי קמפיסיס

וקבל על עצמו לשלם מס. בבוא פרטימי למצרים התחננה לפני אריאנדרס⁽¹⁾ כי יגן עליה ובקשה ממנו שינקום את נקמתה, באמרה אמתלא, כי מת בנה בגלל נסיתו אל המדים.

166. אריאנדרס זה היה האיש אשר מנה אותו קמביסס לפחה במצרים וזמן מעט אחרי-כן, בנסותו לעשות כמעשה דריוש, הומת. כי הוא שמע וגם ראה כי דריוש משחוקק להשאיר אחריו מצבת זכרון אשר לא עשה כמותה כל מלך אחר, והוא חקה אותו עד כי קבל את ענשו. כי דריוש צרף זהב עד היותו טהור עד כמה שאפשר וטבע ממנו מטבעות⁽²⁾. ואריאנדרס, בעת משלו במצרים, עשה כמעשה הזה בכסף, ועוד היום יש מטבע שלכסף טהור מאד, האריאנדיקון. כאשר נודע לדריוש, כי עשה דבר כזה, האשים אותו בדבר אחר, כי הוא אומר למרוד, וצוה להרגו.

167. אולם אז חמל אריאנדרס זה על פְּרָטִימִי ומסר בידה את כל חיל מצרים, את חיל היבשה ואת חיל הים. למצביא על חיל היבשה שם את אמסיס איש מֶרְפִּי⁽³⁾ ועל חיל הים את בְּדָרְס, אשר היה לפי מוצאו מִפְּטֶרְגִּי⁽⁴⁾. אולם טרם שלח את הצבא שלח אריאנדרס מלאך לְבָרְקָה לשאול מי האיש אשר רצח את ארקסילאוס. כל אנשי ברקה קבלו עליהם את אשמת הרצח, יען כי רעות רבות סבלו ממנו. כשמוע זה אריאנדרס שלח אפוא מיד את הצבא יחד עם פרטימי. העֶלָה הזאת היתה הסבה בדבר, והצבא נשלח, כאשר אני חושב, למען לְכוֹד את לוב. כי עמי לוב רבים ושונים ורק מעטים מהם היו נכנעים אל המלך, רובם לא שמו להם לבם כלל אל דריוש.

168. הלובים יושבים בסדר זה: בבואך ממצרים הראשונים מבין הלובים הם האֲדִירְמִכִּידִים, החיים לרוב לפי מנהגי המצרים, רק לבושם הוא כמו זה אשר לשאר הלובים. נשיהם נושאות טבעת נחושת על כל שוק ושוק. הן מגדלות את שער ראשן, וכאשר הן תופשות כנים, אוכל אחת נושכת אותן מקודם לשנים ומשליכה אותן אחרי-כן. הם לבדם בין הלובים עושים כמעשה זה, והם לבדם מראים תחלה למלך את הבתולות העומדות להֶבְעֵל, ואשר תמצא חן בעיני המלך נבעלת תחלה בבתוליה ממנו. שוכנים אדירמכידים אלה ממצרים עד הנמל אשר שמו פְּלִינֹס.

169. על ידם שוכנים הַגִּילְיָמִים היושבים בארץ מערבה עד האי אֶפְרֹדִיקִיאָס. באמצע הארץ הזאת סמוך לחוף נמצא האי פֶּלְטָא, אשר גתישב מהקיריניים.

(1) סחה הפרסים במצרים.

(2) דירכמונים הנזכרים בספר עזרא, ובתלמוד נקראים דרכמוני וחב.

(3) המרפים היו אחד משבטי הפרסים. השוה [125].

(4) עיר הבירה העתיקה של פרס.

וביבשת הנמל¹) מְגֵלָאִיּוֹס וְאֶזְרִיס המיושבות מאת הקיריניים. גם הקילפיוס² מתחיל מפה. הסילפיוס נמצא מהאי פלסאה עד מוצא הסירטה. הם חיים לפי מנהגים הדומים לאלה של האחרים.

170. על יד הגיליגמים, מערבה, שוכנים האַבְסְכִיסִים; הם יושבים למעלה³ מהקיריניים ואינם מגיעים עד הים. כי על חוף הים יושבים הקיריניים. בין הלובים הם האוהבים ביותר להשתמש במרכבות רתומות לארבעה סוסים; הם מתאמצים לחקות את רוב מנהגי הקיריניים.

171. על-יד האבסכיסים מערבה שוכנים האַבְסְכִיסִים למעלה מברקה ומשתרעים על יד הים אצל האַבְהֶסְפְּרִיִּים⁴. בתוך ארץ האבסכיסים יושבים הַבְּקִלִים, עם קטן המשתרע אל הים אצל העיר טַאבְכִירָה⁵ בחבל ברקה; מנהגיהם הם כמו אלה של היושבים בדרום קיריני.

172. על-יד האבסכיסים, מערבה, שוכנים הַנְּסִמִּיִּים, עם גדול; בקיץ עוזבים הם את מקניהם על יד הים ועולים לארץ אַבְגִּילָה ללקוט את התמרים. התמרים גדלים שם במספר רב ועצום וכולם עושים פרות. הם צדים חגבים ומיבשים אותם בשמש ואחרי-כן הם כותשים אותם וזורים על חלב ושותים. הם נוהגים לקחת נשים רבות והם באים אליהן בשותפות, דומה לאשר עושים גם הַסְּסִגִּיִּים. אחרי תחבם מקלם⁶ באדמה הם באים אליהן. כאשר איש מהנסמונים לוקח אשה בפעם הראשונה מנהג הוא, כי הכלה בלילה הראשון נבעלת לכל האורחים זה אחר זה, וכל אחד מהם, אחרי אשר בא אליה, נותן לה מתנה, אשר הביא לה מביתו. בשבועותיהם ובקסמיהם הם עושים באופן זה: הם נשבעים באנשים הנחשבים אצלם לַיִשְׁרִים ולטובים ביותר בהיותם בחיים בנגעם בקברם. הם מנחשים בלכתם אל מצבות אבותיהם ואחרי התפללם שם הם שוכבים לישון עליהם: כמראה אשר ראהו בחלומי, כך עושה כל אחד מהם. אמנה הם כורתים ככה: כל אחד נותן לשותות לרעהו מתוך ידו וגם הוא שותה מיד רעהו, ואם אין להם כל משקה לוקחים הם עפר מהאדמה ומלקקים אותו.

(1) השוה II 119. סה עלה מנלאוס מלך שפרטה על היבשה; בברחו ממצרים.

(2) הצמח הזה הנקרא אצל הרומאים lasarpitium הוא לפי Löw, Aram. Pflanzen-namen הצמח הידוע בתלמוד בשם חלתית. הצמח הזה היה חשוב בימים קדמונים הן למאכל בחמה הן לרפואה והיו מביאים ממנו הרבה לרומא. השוה שבת ק"מ ע"א: למאי עבדי ליה? ליוקרא דליבא. רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא, אחא לקמיה דמר עוקבא אמר ליה ויל שתי חלתא חילתא בחלתא יומא וכו'. קורט של חלתית, ע"ז ב' ע"ב. חולין ג"ח ע"ב. חשוה גם עוקצין ט"ג מ"ח עם פירוש חר"מ.

(3) כלומר בדרום הקיריניים.

(4) חיום העיר בנגחוי.

(5) נקרא אחר כך ארסינואי, חיום טורקה.

(6) לפני הבית או לפני החפח.

173. אל הנסמונים גובלים הפסילים אשר נשמדו באופן זה: הרוח הדרומית הובישה את בורות המים, כי כל ארצם מהסירה ולפנים היא ארץ ציה. הם התיעצו ביניהם וברעה אחת יצאו למלחמה ברוח הדרומית. מספר אני רק אשר מספרים הלובים, וכאשר היו בין החולות נשבה בהם רוח דרומית וכסתה אותם¹, אחרי אשר אבדו נאחזו הנסמונים בארץ.

174. למעלה מהם, לצד דרום, בארץ המלאה חיות טורפות, יושבים הגרמנטים הבורחים מפני כל אדם ומפני כל רעות ואין להם כל נשק מלחמה ואינם יודעים להגן על עצמם.

175. אלה יושבים למעלה² מהנסמונים; על יד הים שוכנים מערבה המקים. הגוזזים להם בלוקית, בהניחם לגדל באמצע ראשם את השער, אולם משני צדדיו הם גוזזים אותו עד העור. במלחמה הם נושאים עורות היענים להגן על עצמם. דרך ארצם שוטף הנהר קיניפס הבא מהגבעה הנקראת גבעת התריטות³ ומשתפך אל תוך הים. הגבעה הזאת של החריטות מכוסה יער עבות, בעת אשר שאר לוב אשר נזכרה עד הנה היא חשופה. מהים עד המקום ההוא מאתים רים.

176. על-יד המקים האלה שוכנים הגינדים, אשר כל אחת מנשיהם נושאות עורות חתולים הרבה מסביב לקרסוליהן מטעם זה, כאשר מספרים: בכל פעם אשר יבוא אליה איש תשים עור-חתול מסביב לקרסולה, וזאת אשר לה המספר הכי-גדול תחשב למצוינה, כי נאהבת היא ממספר אנשים הכי-גדול.

177. רצועת אדמה הנמצאת לפני הגינדים האלה והמשתרעת אל תוך הים, מיושבת מהלוטופגים, המוצאים מחיתם רק מפרי הלוטוס לבד באכלם אותו. פרי הלוטוס⁴ גדול כמו זה של הלוט ודומה במתיקות לפרי התומר. הלוטופגים עושים מהפרי הזה גם יין.

178. אל הלוטופגים על חוף הים גובלים המקללים; גם אלה משתמשים בלוטוס, אולם פחות מאלה הנזכרים למעלה. הם משתרעים עד נהר גדול ושמו טריטון המשתפך אל תוך אגם גדול, הקריטוני. בו אי ושמו קלה. באי הזה, כאשר מספרים, הטיל האורקולוס על הלקדימונים ליסד מושבה.

179. מספרים גם את האגדה הזאת: אחרי אשר נגמרה מלאכת הקצרגו

(1) על דבר סערת-חול כזאת אשר כסתה את צבא קמביזיס מסופר III 26.

(2) כלומר דרומה.

(3) אלילות העוזרות גם לצמיחת יבול השדה.

(4) שונה מזה שגדל במצרים ראה II 92. — הוא גדל עוד היום על חופי שתי הסירטות

ויושבי הארץ אוכלים אותו ונקרא אצלם סירא. גדל הפרי כזית, צבעו ארגמן, גרעינו קטן וטעמו כטעם התאנים וריחו נעים.

לרגלי הפליון הביא יסון אל תוכה הקטומֶמֶה וגם חצובות נחושת והפליג סביב לפלוטוניסוס ברצותו להגיע לדלפוי. בהיותו בדרך סמוך לִמְלָאָה⁽¹⁾ אחותו רוח צפונית והביאתהו ללוב. עוד לא הספיק לראות את היבשת וכבר נכנס למקומות לא עמוקים באגם הטריטוני. ובהיותו נכרך למצוא את המוצא, מספרים, נראה ליסון טריטון⁽²⁾ וצוה לו כי יתן לו את החצובה, בהבטיחו להראות להם את הדרך ולשלחם בלי אסון. אחרי אשר נתרצה לו יסון הראה להם אפוא טריטון את המוצא מבין המקומות הבלתי עמוקים ואת החצובה העמיד במקדשו וחזה עתידות בשבחו עליה. וחזה לאנשים אשר עם יסון את כל החזון, שאם איש מכני בניו של אחד הנוסעים אתו בארגו יקח את החצובה, אז מן ההכרח תוסדנה מסביב לאגם הטריטוני מאה ערים יווניות. כאשר שמעו זאת תושבי לוב, גזזו את החצובה.

180. עלי־יד המכליים האלה שוכנים האֶבְסִיִּים. הם, כמו המכליים, יושבים מסביב לאגם הטריטוני. הגבול ביניהם הוא הטריטון. המכליים מגדלים את שער ראשם באחורי הראש והאֶבְסִיִּים לצד הפנים. בחג השנתי של אֶתִינִי נפלגות העלמות שלהם לשתי מערכות ונלחמות אשה את רעותה באבנים ומקלות ואומרות כי הן חוגגות כפי אשר ירשו מאבותיהן את חג האֶלָה ילידת הארץ, זאת אשר אנחנו קוראים אותה אֶתִינִי. את אלה העלמות המתות מפצועיהן, קוראים עלמות מזויפות. אולם טרם תתם להן לצאת להלחם, הם עושים כדבר הזה: את העלמה אשר נחשבה ליפה הם מקשטים מכספי הצבור מדי פעם בפעם בכיכוע קִרְיִנְתִי ובנשק יווני שלם, מרימים אותה בעגלה ומוליכים אותה מסביב לאגם. במה קשטו לפנים את העלמות טרם התישבו ביניהם יוונים, אינני יכול לאמר, אבל חושב אני כי קשטו אותן בנשק מצרי. יען אומר אני, כי ממצרים בא המגן והכובע אל היוונים. הם אומרים, כי אֶתִינִי היא בת פוסידון והאגם הטריטוני⁽³⁾, וכאשר היה לה להתאונן על אביה מסרה עצמה לזוס, וזה לקח אותה לבת. דברים כאלה מספרים הם. הם באים אל הנשים בשותפות ולכן אינם שוככים עמהן, כי אם באים אליהן כמו הצאן. אחרי אשר גדל הילד אצל אמו, מתאספים אל מקום אחד האנשים בחודש השלישי, ולמי מהאנשים הילד דומה, לו יחשב לבן.

181. בזה ספרתי בדבר הלובים הנודדים האלה היושבים לאורך חוף הים; למעלה מהם⁽⁴⁾, בארץ פנימה, משתרעת לוב העשירה בחיות, לדרום

(1) הים כף מליאה.

(2) שר (האל) של האגם הזה.

(3) כלומר של אלת האגם הטריטוני.

(4) כלומר לדרום מהם.

מחבל העשיר בחיות משתרע רמת חול¹, הנמשכת מנואמצרים עד עמודי הירקלס. ברמה זו נמצאים אחרי דרך עשרה ימים בערך קטעי מלח בגושים גדולים על גבעות. בראש כל גבעה וגבעה מתפרצים מבין המלח מים קרים ומתוקים. מסביב להם יושבים אנשים הרחוקים ביותר לעבר המדבר ובדרום חבל החיות. בבואך מנוא דרך עשרה ימים יושבים לראשונה האמוניים, ולהם המקדש של זוס מנוא. כי גם בנוא, כאשר אמרתי גם למעלה, יש לפסל זוס ראש איל. יש להם גם מימין אחרים, אשר בבוקר השכם הם פושרים, בשעה שהשוק מתמלא הם יותר קרירים, כאשר הגיעה שעת הצהרים הם נעשים קרים מאד, ואז משקים בהם את הגנים, כשהיום מעריב הקור הולך ומפיג עד כי כשהשמש שוקעת נעשים המים פושרים. אולם עד חצות לילה החום הולך וגדל, ואז הם רותחים ומבעבעים, וכאשר עובר חצות-לילה הם הולכים ומתקררים עד אורהבוקר. מכנים מעין זה בשם מעין השמש.

182. אחרי האמוניים דרך רמת החול הוא במרחק עשרה ימים נמצאת גבעת מלח דומה לזו של האמוניים ומים ואנשים יושבים סביבה. שם המקום הוא אַבְגִּילָה. אל המקום הזה הולכים הנסמונים לקטוף את התמרים.

183. אחרי דרך עשרה ימים אחרים מאבגילה נמצאת גבעת מלח אחרת ומים ותמרים עושי-פרי רבים, כמו על הגבעות האחרות ואנשים יושבים עליה ושםם גִּבְמִנְטִים, עם גדול ורב, המביאים אדמה על המלח וזורעים בת. מהם הדרך הקרובה ביותר אל הלוטופגים, דרך שלשים יום; אצלם חיים גם הפרים הרועים אחורנית. הם רועים לאחור מטעם זה: קרנותיהם עקומות לפנים, לכן הם רועים בלכתם אחורנית. ללכת קדימה אין ביכלתם, כי הקרנים תנעצנה בקרקע. מלבד הדבר הזה אינם נבדלים במאומה מפרים אחרים, מלבד בזה אשר עורם עב וקשה. הגרמנטים האלה יוצאים במרכבה רתומה לארבעה סוסים לצוד את הכושים החוריים². כי הכושים החוריים האלה הם קלי הרגלים בין כל בני-האדם אשר שמענו את שמעם. החוריים האלה אוכלים נחשים, לטאות ועוד זוחלים כאלה, משתמשים הם בשפה שאינה דומה לשפה אחרת, כי אם שורקים הם כמו העטלפים.

184. אחרי דרך עשרה ימים אחרים מהגרמנטים נמצאת גבעת מלח אחרת ומים, ואנשים יושבים סביבה ושםם אֶטְרִנְטִים, והם היחידים בין כל בני-אדם שאנחנו יודעים, אשר אין שמות להם, לכולם יחד משותף השם אטרנטים, ולכל אחד מהם אין כל שם. הם מקללים את השמש כאשר היא בתקפה ומלבד

(1) הירודוטוס מחלק את אפריקה הידועה בימיו לשלושה אזורים: האזור הראשון על שפת הים התיכון, האזור השני החלק הנקרא היום ברבריה, והאזור השלישי הוא הרי החול של מדבר סהרה.

(2) תחיים, במערות.

זאת הם מגדפים אותה בכל מיני גדופים, יען כי בחומה היא מכלה אותם, את האנשים ואת ארצם. אחרי דרך עשרה ימים אחרים נמצאת גבעת מלח אחרת ומים ואנשים יושבים סביבה. בגבעת מלח זאת פוגע הר ושמו אֶסְלֶם. הוא צר ועגול לכל עבר, ואומרים, כי הוא גבוה ככה עד כי אין לראות את פסגותיו. כי בשום זמן, לא יעזבו אותו העננים לא בחורף ולא בקיץ. יושבי הארץ אומרים כי הוא עמוד הרקיע. האנשים האלה נקראים על שם ההר הזה, כי נקראים הם אטלנטים. מספרים, כי אינם אוכלים דבר חי וגם אינם רואים חלומות.

185. אם כן עד האטלנטים האלה יש בידי לפרש שמות העמים היושבים ברמה ההיא, מהם והלאה לא. משתרעת הרמה ההיא עד עמודי הירקלס וחוצה להם. אחרי דרך של עשרה ימים נמצא בו מכרה מלח ואנשים יושבים שם. כל בתיהם בנויים מרגבי מלח, כי חלק זה של לוב כבר אינו מוגשם. לולא זאת לא יתקיימו הכתלים, בהיותם ממלח, כאשר ירד גשם. המלח החפור שם מראהו צבע לבן ותכלת. למעלה מהחבל ההוא, דרומה ולפנים לוב, הארץ היא מדבר וציה ובלי נפש חיה, בלי גשם ובלי עץ צומח, ואין בה כל לחלוחית.

186. הלובים, אפוא, ממצרים עד האגם הטריטוני הם נודדים, האוכלים בשר ושותים חלב, רק בשר הפרות אינם טועמים, מאותו הטעם אשר גם המצרים אינם טועמים (1), גם אינם מגדלים חזירים. אף הנשים בקיריני חושבות להן לעון לאכול מבשר הפרות בגלל איסים אשר במצרים, רק מתענות בגללה וחוגגות לה חגים. אבל נשי הברקאים אינן טועמות אפילו את בשר החזיר מלבד זה של הפרה (2). ככה אפוא הדבר אצלם.

187. הלובים אשר במערב מהאגם הטריטוני אינם כבר נודדים ואינם חיים לפי המנהגים הללו ואינם עושים לילדיהם אשר רגילים הנודדים לעשות; כי הנודדים אשר בין הלובים, אם כולם אינני יודע לאמר אל-נכון, אולם רובם עושים ככה: כשנעשו ילדיהם בני ארבע שנים שורפים בצמר כבשים צואי את העורקים אשר בראשם, אחדים מהם גם את אלה אשר בצדעים, וכל זה למען לא תזיק להם לכל ימי חייהם הלחה הנוזלת מהראש. לרגלי המעשה הזה, הם אומרים, בריאים הם מאד; ובאמת הלובים הם הבריאים בין כל בני-האדם אשר אנחנו יודעים. אם מטעם זה, אין בידי לאמר בדיק, אולם בריאים הם מאד. ואם בעת אשר הם שורפים את ילדיהם אוזחם השבץ, המציאו להם תרופה. הם מזים עליהם את שתן השעיר ומרפאים אותם. מספר אני רק אשר מספרים הלובים עצמם.

(1) השוה II 47.

(2) גם המצרים — השוה II 47 — וגם חסקיתים — השוה IV 63 — אמנם אוכלים בשר החזיר

188. קרבנות הנידדים הם באופן זה: הם חותכים תחלה מאזן הזבח ומשליכים את החתיכה מעל לבית; אחרי עשותם זאת הם עורפים אותו מקריבים הם לשמש ולירח לבד; להם מקריבים בכלל כל הלובים, רק אלה היושבים מסביב לאגם הטריטוני מקריבים ביותר לאתיני. אחריה לטריטון ולפוסידון. 189. את התלבושת ואת השריונים מעורות עזים אשר על פסלי אתיני הלא עשו היוונים כדוגמת נשי הלובים. כי בכל יתר הדברים היא לבושה באותו האופן כמו נשי הלובים, אף כי לא בזה אשר תלבושת נשי הלובים היא מעור ואשר הגדילים הנידדים מעורות העזים שלהן אינן נחשים כי אם רצועות עור. וגם השם מוכיח כי מלוב הביאו את הלבוש של פסלי אתיני. כי נשי הלובים שמים על לבושן עורות עזים בלי השער עם גדילים מאדמים; ומעורות העזים האלה לקחו היוונים את השם לשריוני העור שלהם¹. נוטה אני גם לחשוב, כי קול התרועה בשעת העבודה במקדשים מקורו פה; כי מרבית נשי הלובים להשתמש בו ועושות הן את הדבר יפה. גם לרתום יחד ארבעה סוסים למדו היוונים מהלובים.

190. הנידדים מקברים את מתיהם כמו היוונים מלבד הנסמונים, אלה מקברים אותם יושבים ונוזהרים להושיב את האיש בשעת יציאת נשמתו, ולא ימות בשכבו על גבו. ביתיהם מחוברים מסוף קלוע באגמון ונשאים ממקום למקום. אלה הם המנהגים של העמים האלה.

191. מערבה מנהר טריטון גובלים באבסונים כבר הלובים עובדי האדמה והיושבים בבתיים בנויים ולהם השם מקסיים. הם מגדלים שער ראשם בצד ימין ובצד שמאל הם גוזזים אותו. את גופם הם מושחים בששיר. אומרים הם, כי הם מבני בניהם של הטרויים. הארץ הזאת ושאר לוב המשתרעת מערבה עשירה בחיות ומכוסה דשא הרבה יותר מאשר ארץ הנידדים. כי חלק לוב המשתרע לצד מזרח המיושב מהנידדים היא ארץ שפלה ומלאה חול עד הנהר טריטון, אולם מפה לצד מערב, ארץ עובדי האדמה, היא הררית מאד, מכוסה דשא ועשירה בחיות. כי בארצם נמצאים הנחשים הגדולים עד למאד, האריות, ומלבד אלה הפילים והדובים והעכנבים והחמורים בעלי קרנים ואלה עם ראש כלב ואלה בלי ראש, אשר עיניהם בחזם. וכאשר מספרים הלובים, האנשים הפראים והנשים הפראיות ועוד מספר רב של חיות לא־בדויות².

192. אצל הנידדים כל החיות האלה אינן, כי אם אחרות, ואלה הן:

(1) αἰγίς הוא שם המגן אשר היה על זוס ועל בתו אתיני. ויען המלה αἰγίς פרושה עז, וגם עור העז. מפרש הירודוטוס את שם המגן αἰγίς מעור העז אשר היה על סגנה של אתיני.
(2) בנגוד לחמורים בעלי קרנים, עם ראש כלב ובלי ראש שהירודוטוס חושב את כל הספור על אדותם לבדותה.

סיגרגים, זורקדים, בובלים¹, חמורים, לא אלה אשר להם קרנים, כי אם אחרים אשר אינם שותים, כי אינם שותים מכל וכל, אוריים, אשר מקרניהם עושים ידות הקתרוסים; גודל החיה הזאת הוא כמו זה של פר; שועלים, צבועים, קרפדים², איליבר, דיקטטים³, תנים, ברדלסים, בוריים⁴, תנינייבשה, אשר ארכם כמעט שלש אמות, הדומים מאד ללסאות, יענים ונחשים קטנים, אשר קרן אחת⁵ לכל אחד. אלה החיות אפוא נמצאות שם, כמו כן אלה הנמצאות במקומות אחרים, מלבד הצבי וחזיר-היער. הצבי וחזיר-היער אינם מצויים כלל בלוב. מעכברים חיים שם שלשה מינים; מין אחד נקרא הולך על שתיים, מין אחד זגרים – המלה הזאת היא משפת לוב, ופרושה בשפת יון גבעה – ומין אחד עקנינים. יש גם חולדות החיות בין הסלפיוס, הדומות מאד לאלה אשר בתרשיש. כה הרבה חיות חיות בארץ הלובים הנודדים, כאשר עלה בידינו להודע בחקרנו עד כמה שהיה באפשרותי אחריהן.

193. על יד המכסטים הלוביים שוכנים הנאבאקים; אצלם הנשים מנהגות

את הרכב למלחמה.

194. על ידם שוכנים הגיזנטים; אצלם עושות הדבורים הרבה דבש.

אבל עוד יותר, כאשר מספרים, נעשה בידי פועלים בני-אדם; כולם מושחים את גופם בששך ואוכלים בשר הקופים הנמצאים למכביר על ההרים.

195. קרוב להם, לדברי הקרתגים, נמצא אי, ושמקראבאס, ארכו

אמנם מאתים ריס, אולם רחבו צר ומהיבשה יכולים לעבור אליו ברגל, עשיר הוא בעצי זית וגפנים. בו נמצא אגם אשר ממנו בנות יושבי האי מוציאות מתוך הרקק עפרות-זהב בעזרת נוצות משוחות בזפת. אם אמת הדבר, אינני יודע, כותב אני רק מה שמספרים, אבל יכול להיות, כי כל הענין נכון הוא, הלא בעיני ראיתי בסקינתוס⁶, כי זפת הועלה מתוך אגם ומים. ויש שם אגמים אחדים אשר הגדול ביניהם שבעים רגל לכל צד ועמקו שני קנים. לתוכו מורידים מוט, אשר אל קצהו מחובר ענף הדס, ואחרי-כן הם מעלים בעזרת הענף זפת; ריחו אמנם כמו זה של חמר, אבל בכלל יותר טוב מזפת פיאריה⁷. הם שופכים את הזפת אל תוך בור החפור קרוב לאגם, ואחרי אשר

(1) וחותן של החיות האלה אינה בטוחה, אומרים כי סיגרגים הם מין דישון, וורקדים הם

מין עופר, בובלים נחשבים למין תאו כמו גם האוריים.

(2) בגרמנית Stachelschwein.

(3) אומרים מין זאב.

(4) לא ידוע.

(5) נחשים בעלי קרן אחת מזכיר הירודוטוס גם במצרים. ראה II 74.

(6) היום האי זנקה ביון.

(7) בארץ מקדוניה.

אספו הרבה, שופכים הם את הזפת מתוך הבור לתוך כדים. מה שנופל לתוך האגם עובר מתחת לאדמה ונגלה בים הרחוק כארבעה ריסים מאגם. אם ככה הדבר, מסתבר להיות קרוב לאמת גם מה שמספרים בדבר האי הנמצא קרוב לחוף לוב.

196. גם את זה מספרים הקרתגים: יש ארץ בלוב ויש אנשים היושבים מעבר לעמודי הירקלס; כשבאים אליהם⁽¹⁾ וזרקו את סחורתם וסדרו אותה על שפת הים שבים⁽²⁾ לאניותיהם ומעלים עשן. יושבי הארץ, בראותם את העשן, באים אל הים, ואחרי אשר הניחו במקום הסחורה זהב חוזרים הם לאחוריהם מעל הסחורה. הקרתגים יוצאים מהאניות ואם שויו של הזהב נראה להם כשויה של הסחורה לוקחים הם והולכים להם, ואם לא, יורדים הם שנית לאניותיהם ומחכים, או נגשים האחרים ומניחים עוד זהב עד אשר השביעו את רצונם. אין אחד עושה עול לשני, כי לא אלה נוגעים בזהב עד אשר השביעו את רצונם. של הסחורה, ולא אלה נוגעים בסחורה טרם לקחו הללו את הזהב.

197. אלה הם העמים בלוב אשר אנחנו יודעים לקרוא אותם בשמם, והרוב מהם לא שמו את לבם מכל וכל למלך המדים, לא עתה ולא אז. עוד זאת אני יכול לאמר אשר לארץ הזאת, כי ארבעה עמים יושבים בה, ולא יותר מאלה. עד כמה אשר אנחנו יודעים, שנים מהם ילידי הארץ, שנים לא; הלובים והכושים הם ילידי הארץ, הראשונים יושבים בחלק הצפוני של לוב, ואלה בחלק הדרומי, הפניקים⁽²⁾ והיוונים הם זרים.

198. לי נראה כי גם אשר לטיב האדמה אינה ראויה לוב כי נשוח אותה לאסיה ואירופה רק קניפס לבדה⁽³⁾; כי לארץ אותו השם כמו לנהר. כי הארץ היא מוציאה את פרי דִּימִיטִיר⁽⁴⁾ כמו הטובה בארצות ואינה דומה במאומה לשאר לוב. כי אדמתה שחורה ומעינות משקים אותה ולכן אינה דואגת מכל וכל לבצורת וגם גשם יותר מדי אינו מזיק לה כשהוא מרוה אותה; כי גשם יורד בחלק זה של לוב. יבול השדה הוא באותה המדה כמו זה של ארץ בבל. טובה גם הארץ אשר האֶבְהֶסְפָּרִידים⁽⁵⁾ יושבים בה, כי היא מוציאה, כשהיא נשארת נאמנת לעצמה⁽⁶⁾, כמאה שערים, ואולם האדמה אשר בקניפס כשלש מאות שערים.

(1) הקרתגים.

(2) כלומר: הקרתגים והיוונים בקיריני.

(3) על-אודות הנהר הזה והאדמה המשקה ממנו ראה IV 175.

(4) כלומר: יבול האדמה.

(5) על-אודותיהם ראה IV 171.

(6) כלומר בשנה כתקונה.

199. יש גם לארץ קיריני, אשר היא הכי-גבוהה בחלק הזה של לוב ואשר הנודדים נאחזו בה, שלש תקופות השנה שהן ראויות שנתפלא עליהן. כי בראשונה מתבשלים הפירות אשר על שפת הים לקצירה ולאסיפה: אחרי אשר אספו אותם, מתבשלים הפירות לאסיפה בחבל האמצעי של הארצות מעל לים, הנקרא הגבעות: אחרי אשר נאספו הפירות בחבל האמצעי הזה, גומלים הפירות בחלק העליון של הארץ ומתבשלים, ולכן כאשר כבר שתו ואכלו את הפירות הראשונים הולכים ונאספים האחרונים: וככה נמשכת תקופת האסיף בקיריני שמונה חדשים. די בכל אשר ספרתי מהענין הזה עד הנה.

200. (כאשר 1) באו לפרקה הפרסים אשר נשלחו ממצרים מאת אריאנדרס לנקום את נקמת פרסימי, צרו על העיר ודרשו כי האשמים ברצח ארקסילאוס ימסרו לידיהם. ויען כי לכל ההמון היה חלק באשמה הזאת, נדחתה הדרישה. אז צרו על העיר ברקה תשעה חדשים וחחרו מחתורות מתחת לאדמה, אשר הובילו לתוך העיר, והציקו לה בעשותם השתעריות גדולות. את המחתורות האלה מצא חרש-ברזל אחד בעזרת מגן ברזל על-ידי המצאה מחוכמה זו: הוא נשא מגן ממקום למקום לפנים החומה והעמידה על אדמת העיר; בכל מקום אחר אשר העמיד את המגן היה שקט, אולם במקום אשר חתרו² תחתיו, השמיע נחושתו של המגן קול. הברקאים חתרו כנגדם במקום זה והמיתו את הפרסים החותרים באדמה. הדבר הזה נגלה בדרך ההיא ואת ההשתעריות הדפו הברקאים אחור.

201. ויען כי זמן רב עבר ורבים גפלו משניהם, ולא פחות מהפרסים, הערים אמסיס, שר-צבא הרגלים, את הערמה הזאת; הלא ראה כי מן הנמנע להתגבר על הברקאים בחיזוק יד, השתמש בערמה, ועשה את המעשה הזה: הוא צוה לחפור בלילה בור רחב ולכסותו בקרשים דקים ולשפוך עליהם עפר והשוה את הכל ליתר הקרקע. ואך האיר היום קרא את הברקאים למען בוא עמם בדברים: בחפץ לבם באו לקול קריאתו, כי הם נאותו לבוא להסכם. ובכן כרתו שניהם אמנה, בכואם באֶלָה ובשבועה על הבור הטמון, כי כל זמן שהאדמה הזאת תעמוד ככה, תתקים הברית כמו הארץ; הברקאים הסכימו לשלם מס הגון למלך והפרסים הבטיחו לבלי להרע עוד לברקאים. אחרי אשר כרתו את הברית האמינו להם הברקאים ויצאו מתוך העיר ומהאויבים נתנו לכל אשר רצה לבוא אל תוך העיר, בפתחם את כל השערים. ועתה הרסו הפרסים את הגשר הטמון ופרצו לתוך העיר. את הגשר העשוי הרסו מטעם זה, כי ישארו נאמנים לשבועתם, כי כרתו ברית עם הברקאים, כי השבועה תתקיים לזמן אשר תשאר האדמה

(1) המשך הספור ממק 167.

(2) חפרסים.

כמו שהיתה אז. ואחרי אשר נהרס הגשר לא נשארה עוד השבועה קשורה לאדמה. 202. את ראשי הנאשמים בין הברקאים צותה פרטימי, אחרי אשר מסרו אותם הפרסים בידיה, להוקיע מסביב לחומה ולחתוך את דדי נשיהם ולתחבן גם הן בחומה, את שאר הברקאים מסרה שבויים בידי הפרסים, מלבד אלה מהם אשר היו בְּקִיאָדִים ולא לקחו חלק ברצח; להם מסרה פרטימי את העיר. 203. והפרסים אפוא עשו את שאר הברקאים לעבדים וחזרו למקומם, וכאשר הגיעו בדרכם לעיר הקיריניים, נתנו להם הקיריניים, בפחדם מפני איזה דבר־אֵל, לעבור דרך עירם. בעת אשר הצבא עבר דרך העיר, צוה בְּדָרְס, מצביא הצי, לכבוש את העיר. אולם אמסיס, שר צבא הרגלים, לא נתן לעשות זאת, יען כי ברקה היא העיר היוונית היחידה אשר כנגדה נשלח. וככה עברו בתוכה וכאשר באו אל הגבעה של זוס לְנִסְיָאוּס ונחו שם, נחמו על שלא החזיקו בקיריני ונסו לבוא אל תוכה שנית. אולם הקיריניים לא נתנו אותם לבוא. והנה נפל סחד על הפרסים, אף כי איש לא נלחם בהם⁽¹⁾, וברחו, ואחרי ברחם כששים ריס, עמדו. וכאשר תקעו את מחנם במקום הזה, בא מלאך מאת אריאנודס וקרא אותם לשוב. אולם הפרסים בקשו מאת הקיריניים כי יתנו להם צידה, וקבלו אותה, ואחרי שקבלו אותה, הלכו למצרים. מן המקום הזה הלכו אחריהם הלובים בגלל בגדיהם ומשאם והרגו את הנחשלים ואת המפגרים בהם עד אשר הגיעו למצרים.

204. הצבא הזה של הפרסים בא למקום היותר רחוק בלוב עד הָאֵבֶקְסֶפְרִידִים. את הברקאים אשר כבשום לעבדים הביאו ממצרים אל המלך. המלך דריוש נתן להם כפר בארץ בְּקֶטְרִיָה לשבת בו, והם קראו את הכפר הזה בשם ברקה והוא היה מיושב עוד בימי בארץ בקטריה.

205. אולם גם חיי פרטימי לא נגמרו בטוב. כי אך שבה מלוב למצרים, אחרי אשר נקמה את נקמתה מהברקאים, מתה באופן רע: היא התליע בחייה תולעים. ככה עשויה נקמה נפרזה לעשות את בְּנִי־הָאָדָם שנואים בעיני האלים. נקמה גדולה כזו אפוא נקמה פרטימי בת בטוס מהברקאים⁽²⁾.

(1) סחד פתאומי כזה, מבלי לדעת סבתו, יחסו היוונים לאל מן, שהוא הגורם אותו. סחד פתאום כזה נזכר גם מלכים ב' ד' ר': וד' השמיע את מחנה ארם וכו' וינצו על נפשם.

(2) הירודוטוס רואה במתה הנורא של פרטימי את העונש — νέμεσις — של האלים בעד אכזריותה, כמו שהוא ראה את התגמול הראוי גם במתו של קְרִיוֹסוֹס — [1 34] — של אַרְיֵאָס — [11 169] — של קמביס — [11 64].